

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETO
CIVILINĖS IR KOMERCINĖS TEISĖS KATEDRA

MILDA NARIJAUSKAITĖ
CIVILINĖS TEISĖS PROGRAMA

JURIDINIO ASMENS DALYKINĖS REPUTACIJOS APSAUGA

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas –
Doc.dr. Ramūnas Birštonas

Vilnius, 2011

TURINYS

ĮVADAS.....	3
1. JURIDINIO ASMENS DALYKINĖ REPUTACIJA – TEISĖS SAUGOMA VERTYBĖ.....	6
1.1. Juridinis asmuo ir jo teisės.....	6
1.2. Juridinio asmens dalykinės reputacijos sąvoka socialiniuose moksluose.....	8
1.3. Juridinio asmens dalykinės reputacijos sąvoka teisėje.....	11
2. JURIDINIO ASMENS DALYKINĖ REPUTACIJA IR JOS APSAUGA.....	17
2.1. Ikiteisminė dalykinės reputacijos gynimo procedūra.....	17
2.2. Bendroji teisminė dalykinės reputacijos gynimo procedūra.....	18
2.2.1. Žinių paskleidimo faktas.....	18
2.2.2. Faktas, jog paskleistos žinios yra apie ieškovą (juridinį asmenį).....	22
2.2.3. Faktas, jog paskleistos žinios žemina juridinio asmens dalykinę reputaciją.....	23
2.2.4. Faktas, jog paskleistos žinios neatitinka tikrovės.....	27
2.3. Dalykinės reputacijos gynimo būdai.....	28
2.4. Specialioji dalykinės reputacijos gynimo procedūra. Nesąžininga konkurencija.....	32
2.5. Specialioji dalykinės reputacijos gynimo procedūra. Lyginamoji reklama.....	34
3. JURIDINIO ASMENS DALYKINĖS REPUTACIJOS APSAUGA IR SAVIRAIŠKOS LAISVĖ.....	36
3.1. Pagrindiniai aspektai derinant teisę į dalykinę reputaciją ir saviraiškos laisvę.....	36
3.2. Viešieji juridiniai asmenys ir ad hoc viešieji juridiniai asmenys.....	43
4. NETURTINĖS ŽALOS PRITEISIMAS.....	46
IŠVADOS.....	50
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	52
SANTRAUKA.....	56
SUMMARY.....	57

IVADAS

Darbo aktualumas ir problematika. Spartus komercinių santykių vystymasis bei sudėtingesni visuomeniniai santykiai lėmė juridinio asmens instituto atsiradimą ir raidą. Šiandien juridinis asmuo yra laikomas visaverčiu teisės subjektu, galinčiu įgyti bei turėti civilines teises bei pareigas, išskyrus tas, kurių subjektais gali būti tik fiziniai asmenys. Viena iš teisės saugomų asmeninių neturtinių juridinio asmens vertybių yra juridinio asmens dalykinė reputacija. Siekiant garantuoti tinkamą šios teisės apsaugą, ypač svarbu ją apibrėžti, atskleisti civilinių teisinių santykių elementus (subjektus, objektą, subjektines teises ir pareigas, teisinių santykių subjektų veiksmus). Deja, bet šie elementai, kaip ir juridinio asmens dalykinės reputacijos apsaugos kriterijai bei ribos, dar nėra pakankamai atskleisti Lietuvos teisėje. Viena iš problemų yra paties apibrėžimo nebuvimas - juridinio asmens dalykinė reputacija nėra eksplicitiškai apibrėžta nei viename Lietuvos Respublikos teisės akte: nei Lietuvos Respublikos Konstitucijoje (toliau LR Konstitucija), nei Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse (toliau LR CK), nei Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatyme (toliau LR VIĮ), nei kt. Vis dar sunku nustatyti, ar juridinio asmens dalykinė reputacija yra laikoma tiesiog nematerialia, neapibrėžta vertybe, ar turtu, galinčiu įgyti ekonominę vertę. Be to, kaip ir kiekviena teisė, juridinio asmens dalykinė reputacija turi turėti aiškias savo realizavimo ribas, tačiau jos dar nėra aiškiai susiformavusios, o tai yra aktuali problema, nes teisė į dalykinės reputacijos apsaugą dažnai konkuruoja su saviraiškos laisve. Saviraiškos laivė, teisė turėti įsitikinimus, juos laisvai reikšti, gauti ir skleisti informaciją kyla iš viešojo intereso, kuris reiškia visuomenės poreikį žinoti daugiau apie viešojo juridinio asmens, o tam tikrais atvejais, ir apie privataus juridinio asmens veiklą. Tačiau dar nėra aiškių kriterijų, kurie padėtų nustatyti dalykinės reputacijos apsaugos taikymo ribas šiems subjektams. Juridinio asmens dalykinės reputacijos apsauga gali pasireikšti įvairiais būdais, tačiau trūksta aiškaus šių būdų susisteminimo. Taip pat vis dar atsargus teismų požiūris į neturtinės žalos atlyginimą ir, net priteisus neturtinę žalą juridiniam asmeniui, nėra aiškūs jos nustatymo kriterijai. Taigi siekiant apsaugoti juridinio asmens dalykinę reputaciją, yra susiduriama su įvairiomis problemomis, kurias lemia įstatyminis neapibrėžtumas bei nesusiformavusi teismų praktika. Taip pat trūkta mokslinės literatūros: iš Lietuvos autorių galima būtų išskirti Doc. dr. S.Cirtautienę, kuri savo monografijoje „Neturtinės žalos atlyginimas kaip civilinių teisių gynimo būdas“ bei daktaro disertacijoje „Šiuolaikinė neturtinės žalos atlyginimo kaip civilinių teisių gynimo būdo koncepcija“ analizuoja juridinio asmens dalykinės reputacijos apsaugą, tačiau tiek, kiek ji susijusi su neturtinės žalos kompensavimu; Prof. V. Mikelėnas savo straipsnyje „Asmens reputacijos gynimas: lyginamoji analizė“ atkreipia dėmesį į juridinio asmens dalykinę reputaciją, tačiau daugiausia nagrinėja fizinio asmens garbės ir orumo

apsaugos reglamentavimą; L. Meškauskaitė straipsnyje „Galimybė apginti juridinio asmens reputaciją“ bei vadovėlyje „Žiniasklaidos teisė“ glaustai apžvelgia juridinio asmens dalykinę reputaciją ir būdus, kaip ją apsaugoti, tačiau vėlgi trūksta platesnės analizės. Užsienio literatūroje galima išskirti D. Milo, kuris knygoje „Defamation and Freedom of Speech“ nagrinėjo reputacijos ir žodžio laisvės santykį bei M. Emberland, kurio straipsnyje „Compensating Companies for Non-Pecuniary Damage: Comingersoll S.A. v Portugal and the Ambivalent Expansion of the ECHR Scope“ bei knygoje „The Human Rights of Companies“ analizavo juridinio asmens teisės Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau Konvencija) ir Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau EŽTT) praktikos kontekste. Atkreiptinas dėmesys, kad net ir iš kuklios teismų praktikos matyti, kad teismus pasiekia rezonansinės, atgarsį visuomenėje sukėlusios bylos, pavyzdžiui, ieškovo UAB „Rubicon Group“ ieškinys atsakovui Kęstučiui Masiuliui¹; ieškovo Latvijos Respublikos bendrovės Air Baltic Corporation AS ieškinys atsakovams UAB „Lietuvos Rytas“, V. D., A. Ž.²; ieškovo UAB Koncerno „MG Baltic“ ir D. J. Mockaus ieškinys atsakovui Ž. Marcinkevičiui³; ieškovo UAB „Mineraliniai vandenys“ ieškinys atsakovui K.K.⁴; ieškovo UAB „Naujasis aitvaras“ ieškinys UAB „Ekstra“ žurnalo „Ekstra“ leidėjui Valerijui Saveljevui⁵ ir kt. Todėl poreikis atskleisti ir apibrėžti juridinio asmens dalykinės reputacijos apsaugos realizavimo būdus bei ribas yra akivaizdus, nes tiek įstatyminis neapibrėžtumas, tiek prieštaringa teismų praktika, tiek nesusiformavusi doktrina neužtikrina tinkamos šios teisės apsaugos.

Darbo tikslas. Šio darbo tikslas yra atskleisti juridinio asmens dalykinės reputacijos apsaugos reglamentavimą, praktinį įgyvendinimą bei pagrindines jo problemas.

Darbo uždaviniai. Išanalizuoti:

- 1) teisės į juridinio asmens dalykinę reputaciją turinį;
- 2) juridinio asmens dalykinės reputacijos apsaugos taikymo būdus ir kriterijus;
- 3) šios teisės įgyvendinimo ribas ir santykį su kitomis teisėmis.

Tyrimo objektas. Juridinio asmens dalykinė reputacija ir jos apsauga.

Tyrimo dalykas. Juridinio asmens dalykinės reputacijos ir teisės į jos apsaugą reglamentavimas ir praktinis įgyvendinimas.

Hipotezė. Nei juridinio asmens dalykinė reputacija, nei jos apsaugos kriterijai dar nėra pakankamai atskleisti Lietuvos teisėje.

¹ Apt UAB „Rubicon Group“ v. K.M., bylos Nr. 2A-368/2007.

² Vilniaus apygardos teismo nutartis c.b. Latvijos Respublikos bendrovė Air Baltic Corporation AS v. UAB „Lietuvos Rytas“, V. D., A. Ž., bylos Nr. 2A-1065-516/2009.

³ Vilniaus apygardos teismo nutartis c.b. UAB Koncernas „MG Baltic“ ir D. J. Mockus v. Ž. Marcinkevičius, bylos Nr. 2A-773-492/2008.

⁴ Apt UAB „Mineraliniai vandenys“ v. K.K., bylos Nr. 2A-192/2004.

⁵ LAT CBS UAB „Naujasis aitvaras“ v. Valerijus Saveljevas, bylos Nr. 3K-3-630/2004.

Darbo metodologija. Analizuojant juridinio asmens dalykinę reputaciją ir teisę į jos apsaugą bus vadovaujama teoriniais ir empiriniais metodais.

Loginis metodas – jo paskirtis yra atskleisti darbo tikslus, aiškinantis juridinio asmens dalykinės reputacijos ir teisės į jos apsaugą turinį, pateikiant išvadas bei apibendrinimus.

Lingvistinis metodas – šio metodo pagalba bus siekiama atskleisti nagrinėjamos temos sąvokas.

Lyginamosios analizės metodas – jo pagalba juridinio asmens dalykinė reputacija ir jos apsauga bus analizuojama gretinant Lietuvos ir užsienio valstybių teisinį reguliavimą bei praktinį įgyvendinimą.

Sisteminis metodas – šis metodas yra reikalingas dėl to, kad siekiant atskleisti juridinio asmens dalykinės reputacijos apsaugos esmę, būtina išanalizuoti įvairias teisės normas bei vertinti jas kitų teisės normų ir teisės doktrinos kontekste.

Dokumentų analizės metodas – šio empirinio metodo pagalba bus analizuojamas įvairių teisinių tekstų ir dokumentų turinys.

1. JURIDINIO ASMENS DALYKINĖ REPUTACIJA – TEISĖS SAUGOMA VERTYBĖ

1.1. Juridinis asmuo ir jo teisės

Spartus komercinių santykių vystymasis bei sudėtingesni visuomeniniai santykiai lėmė tai, kad ėmė nebepakakti civilinėje apyvartoje dalyvaujančių fizinių asmenų, todėl atsirado juridinio asmens institutas. Šis subjektas yra steigiamas fizinių asmenų tam, kad galėtų savarankiškai dalyvauti teisiniuose santykiuose siekiant užtikrinti savo steigėjų interesus. Pirmosios juridinio asmens instituto užuomazgos sutinkamos dar romėnų teisėje, o juridinio asmens doktrina vystėsi tokiu būdu: pirmiausia plėtojosi juridinio asmens atskirumo nuo jo dalyvių (savininkų) idėja (iki XIV amžiaus); po to sekė pelno siekiančių narystę pagrįstų juridinių asmenų – bendrovių atsiradimas (XVIII amžiaus pabaiga – XIX amžiaus pradžia); trečiuoju etapu teisė į juridinį asmenį virto viešosios apyvartos objektu, nes bendrovių akcijomis imta prekiauti biržose (XIX amžiaus pabaiga – XX amžiaus pradžia); ketvirtasis etapas pasižymi tuo, kad juridinis asmuo jau nebėra tik nacionalinės teisės darinys, nes jo veikimo zona peržengia įsisteigimo valstybės teritoriją (nuo XX amžiaus vidurio iki šių dienų).⁶ Taigi juridiniai asmenys palaipsniui įgijo vis sudėtingesnes formas, taip tapdami savarankiškais teisės subjektais.

Lietuvos teisėje juridinio asmens apibrėžimas yra glaustai pateiktas LR CK, kurio 2.33 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad „juridinis asmuo yra savo pavadinimą turinti įmonė, įstaiga ar organizacija, kuri gali savo vardu įgyti ir turėti teises bei pareigas, būti ieškovu ar atsakovu teisme.“⁷ Atitinkamai juridinį asmenį detalizuoja pirminiai ir išvestiniai požymiai, leidžiantys atskirti jį nuo kitų darinių, susivienijimų. Remiantis LR Civilinio kodekso komentaru, pirminiais juridinio asmens požymiais yra laikomi: *organizacinis vieningumas*, pasireiškiantis „vidine struktūra ir struktūrinių dalių sujungimu į vieną visumą <...> organizacinį vieningumą lemia tai, kad susivienijimo struktūriniai padaliniai veikia ne savo, o viso juridinio asmens vardu <...>“.⁸ Šis požymis reiškia, kad juridinis asmuo yra savarankiškas teisės subjektas, kurio valia nepriklauso nuo jo dalyvių valios. Kiti du pirminiai požymiai yra *civilinis bei civilinis procesinis veiksnumas ir teisnumas* – tai materialiniai – teisiniai požymiai, reiškiantys gebėjimą savarankiškai veikti savo vardu civilinėje apyvartoje bei civiliniuose procesiniuose santykiuose, įgyti, turėti ir įgyvendinti turtines ir asmenines neturtines teises ir prisiimti prievolės bei

⁶ Tikniūtė A. Juridinio asmens ribotos atsakomybės problema: (teisiniai aspektai): daktaro dis. soc. mokslai: teisė (01 S)/MRU. – V., 2006. P.19.

⁷ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=107687; prisijungimo laikas 2011-03-10.

⁸ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys. Vilnius: Justitia. 2002. P.95.

savarankiškai atsakyti turtu už savo prievoles, būti ieškovu ir atsakovu teisme.⁹ Vadinasi, juridinis asmuo, remiantis Lietuvos teise, gali turėti teisinį subjektiškumą, t.y. tiek teisumą, tiek veiksnumą, atsirandančius tuo pačiu metu. Pažymėtina, kad tik visus tris pirminius požymius turintis susivienijimas gali būti juridiniu asmeniu. Kai kurie susivienijimai gali turėti vieną ar keletą, tačiau ne visus nurodytus pirminius požymius. Juridiniai asmenimis nėra, pavyzdžiui, darbuotojų kolektyvas, juridinio asmens filialas, advokatų kontora, notarų biuras ir kt.

Taigi šiandien juridinis asmuo yra laikomas visaverčiu teisės subjektu, dalyvaujančiu teisinėje apyvartoje kartu su fiziniams asmenims ir galinčiu įgyti bei turėti teises ir pareigas, taip pat ginti jas teisme. Tačiau, pažymėtina, kad juridiniai asmenys yra išvestiniai civilinės teisės subjektai ir jie negali turėti tokių tik fiziniams asmenims būdingų savybių kaip lytis, amžius bei giminystė (LR CK 2.74 straipsnio 1 dalis).¹⁰ Tai yra ypač svarbu asmeninių neturtinių teisių ir vertybių apsaugos atveju, nes yra pripažįstama, kad didžioji dalis šių teisių priklauso būtent fiziniams, o ne juridiniams asmenims, t.y. gyvybė, sveikata, kūno neliečiamybė, garbė, orumas, žmogaus privatus gyvenimas ir kt. Tačiau sparti ekonominė raida lemia tai, kad keičiasi juridinio asmens vertės suvokimas ir vis didesnę juridinio asmens vertės dalį sudaro ne fiziškai apčiuopiamas turtas, o nematerialios vertybės, tokios kaip prekių ženklai, kita pramoninė ir intelektualinė nuosavybė, dalykinė reputacija. Tokie besikeičiantys visuomeniniai santykiai daro poveikį teisei, todėl Lietuvos įstatymai saugo ir juridiniams asmenims priklausančias asmenines neturtines teises, kurias sudaro juridinio asmens pavadinimas, prekių (paslaugų) ženklai, **dalykinė reputacija** ir kitos vertybės, su kuriomis įstatymai sieja tam tikrų teisinių pasekmių atsiradimą (LR CK 1.114 straipsnio 1 dalis).¹¹ Taigi juridinio asmens dalykinė reputacija patenka į teisės saugomų asmeninių neturtinių vertybių sąrašą. Visų pirma, šios vertybės apsauga yra garantuojama aukščiausiu lygiu – LR Konstitucijos 22 straipsnio 4 dalimi, taip pat LR CK bei Lietuvos Respublikos konkurencijos ir reklamos, visuomenės informavimo įstatymais. Siekiant garantuoti tinkamą teisės (šiuo atveju juridinio asmens dalykinės reputacijos) apsaugą, ypač svarbu ją apibrėžti, atskleisti šios teisės pagrindu atsirandančių civilinių teisinių santykių elementus, kuriuos sudaro: civilinio teisinio santykio subjektai, objektas, subjektinės teisės ir pareigos, kaip vidinė teisinio santykio forma, bei teisinių santykių subjektų veiksmai, kaip to santykio turinys.¹² Deja, bet šie elementai kaip ir juridinio asmens dalykinės reputacijos apsaugos kriterijai bei ribos dar nėra pakankamai atskleisti Lietuvos teisėje. Viena iš problemų

⁹ Autorių kolektyvas / red. V. Pakalniškis, L. V. Papirtis. Civilinė teisė. Bendroji dalis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2007. P.174.

¹⁰Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=107687; prisijungimo laikas 2011-03-10.

¹¹Ten pat.

¹²Autorių kolektyvas / red. V. Pakalniškis, L. V. Papirtis. Civilinė teisė. Bendroji dalis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2007. P.123.

yra paties apibrėžimo nebuvimas - juridinio asmens dalykinė reputacija nėra eksplicitiškai apibrėžta nei viename Lietuvos Respublikos teisės akte: nei LR Konstitucijoje, nei LR CK, nei LR VIĮ, nei kt. Todėl analizuojant juridinio asmens dalykinę reputaciją ir teisę į jos apsaugą, naudinga būtų kiek įmanoma plačiau išnagrinėti šią sąvoką, nes dalykinė reputacija nėra visiškai nauja ir neatskleista vertybė.

1.2. Juridinio asmens dalykinės reputacijos sąvoka socialiniuose moksluose

Juridinio asmens dalykinė reputacija yra analizuota tiek užsienio literatūroje, tiek Lietuvos autorių darbuose teisės ir kitose (ekonomikos, vadybos ir kt.) srityse. Pradedant nuo bendriausios sąvokos „reputacija“, pažymėtina, kad šis terminas „reputatio, onis f [reputo]“ yra kilęs iš lotynų kalbos ir reiškia apgalvojimą, apmąstymą arba apskaičiavimą.¹³ Vėliau terminas „reputacija“ tapo tarptautiniu ir yra siejamas su viešąja nuomone apie kieno nors ypatybes (ppr. gera).¹⁴ Black's Law Dictionary nurodo, kad reputacija yra kitų asmenų pagarba konkrečiam asmeniui.¹⁵ Paprastai reputacija yra siejama su fiziniu asmeniu ir jo vertinimu visuomenėje, nes jis yra savarankiškas teisinių santykių subjektas, kurio veiksmai grindžiami jo valia ir jis pats gali įgyti ir turėti gerą vardą. O būtent geras vardas ir lemia gerą reputaciją. Tačiau ši vertybė yra svarbi ne tik fiziniam, bet ir juridiniam asmeniui. Kad atskleistume juridinio asmens interesą įgyti ir saugoti savo dalykinę reputaciją, panagrinėkime kitas mokslo disciplinas, kurios padės susidaryti platesnį šios vertybės suvokimą.

Pažymėtina, kad ne tik teisėje, bet ir kitose mokslo šakose nėra bendro juridinio asmens dalykinės reputacijos apibrėžimo. Be to, vadyboje, ekonomikoje analizuojama siauresnė sąvoka – korporacijos reputacija (angl. corporate reputation), dažniausiai apimanti pelno siekiančius ribotos atsakomybės juridinius asmenis. Tačiau net ir ši siauresnė analizė yra naudinga siekiant atskleisti juridinio asmens dalykinės reputacijos sąvoką. Pažymėtina, kad kiekviena mokslo disciplina išryškina vis kitokius aspektus, pavyzdžiui, *sociologijoje* įmonės reputacija yra pristatoma kaip socialinis reiškiny, būdingas moderniai visuomenei, palengvinantis priimti tam tikrus sprendimus, kai trūksta informacijos.¹⁶ Iš esmės, šis požiūris yra artimas ir *psichologijos* disciplinai, kuri vertina korporacijos reputaciją kaip priemonę suinteresuotiesiems (angl. stakeholders) apskaičiuoti riziką prieš užmezgant ryšį su kompanija. Korporacijos reputacija suteikia galimybę numatyti būsimą kompanijos elgesį su (naujais ar potencialiais) klientais,

¹³Kuzavinis K. Lotynų – lietuvių kalbų žodynas. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 1996. P.745.

¹⁴ Autorių kolektyvas / atsak. red. A. Kinderys. Tarptautinių žodžių žodynas. Trečiasis pataisytas leidimas. Vilnius: Alma litera, 2004. P.641.

¹⁵ Autorių kolektyvas / red. B. A. Garner. Black's Law Dictionary. Ninth edition. 2009. P.1419.

¹⁶I. Smaižienė, R. Jucevičius. Corporate Reputation: Multidisciplinary Richness and Search for a Relevant Definition // Inžinerinė ekonomika. 2009, Nr. 2(62). P.100.

tiekėjais, darbuotojais, verslo partneriais ir t.t.“¹⁷ Svarbu išskirti tai, kad korporacijos reputacija (tinka ir juridinio asmens dalykinei reputacijai) reiškia tam tikrą informaciją apie konkretų juridinį asmenį, apie jo gebėjimus, galimą elgesį ateityje. Vadinamieji „suinteresuotieji“ siekia nuspėti, kaip įmonė elgsis ir kokia ji bus ateityje, todėl jų nuomonė apie tam tikrą juridinį asmenį turi esminę (galbūt ir lemiamą) reikšmę sėkmingai tolesnei jo veiklai. „Suinteresuotieji“ yra plati kategorija, apimanti ne tik klientus, darbuotojus, tiekėjus, investuotojus, bet ir nevyriausybinės organizacijas, politikus bei bendruomenes, kuriose veikia įmonė. „Suinteresuotųjų“ vaidmuo yra ryškus ir *ekonomikoje*, kurioje reputacija yra pripažįstama ženklų suinteresuotiesiems apie kompanijos galimus veiksmus rinkoje ir jos galimą elgesį su jais <...>, o ekonomistai vertina reputaciją kaip informaciją, kuri didina stebėtojų pasitikėjimą įmonės produktais ir paslaugomis.¹⁸ Todėl juridinis asmuo turi nepamiršti, kad jo veikla yra nuolat stebima bei analizuojama ir ta informacija, kuri pasiekia stebėtojus, lemia teigiamą arba neigiamą nuomonę apie konkretų juridinį asmenį ir atitinkamai formuoja gerą arba blogą jo vardą. *Rinkodaroje* korporacijos reputacija dažnai laikoma jėga, kuri turi potencialą pritraukti klientus ir skatina jų lojalumą, taip pat tai faktorius, kuris gali daryti įtaką pirkimo-pardavimo procese.¹⁹ Atkreiptinas dėmesys, kad juridiniai asmenys (ypač siekiantys pelno) yra nuolatos lyginami su jų konkurentais: analizuojama ir vertinama jų praeities veikla, rezultatai bei atsiliepimai. Todėl šiandieninės aštrios konkurencijos sąlygomis, reputacijos svarba sėkmingai juridinio asmens veiklai nėra ginčijama. Akivaizdu, kad apčiuopiamas materialus turtas, įrengimai, pastatai nesudaro didžiosios įmonės vertės ir jį keičia tokios nematerialios vertybės kaip prekių ženklai, kita pramoninė ir intelektualinė nuosavybė, *juridinio asmens dalykinė reputacija*.

Tačiau nepaisant to, kad dalykinės reputacijos svarba yra neginčijama, ši vertybė dažnai yra suvokiama tiesiog intuityviai, neretai traktuojant ją kaip neišmatuojamą ir nevaldomą reiškinį, esantį kažkur už įmonės ribų. Tiesa, yra išskiriami įvairūs metodai, kuriais yra siekiama įvertinti kompanijos reputaciją. Juos sudaro žiniasklaidos analizė, tikslinių „suinteresuotųjų“ grupių (klientų, darbuotojų, investuotojų, nevyriausybinių organizacijų) ir visuomenės nuomonių apklausų apžvalgos. Bet šie metodai nėra tikslūs apskaičiuojant tokios nematerialios vertybės kaip dalykinė reputacija vertę. Reputacija yra sunkiai įvertinama tiek procentine, tiek pinigine išraiška, nes kaip buvo minėta prieš tai, ji yra labiau susijusi ateitimi, būsimais kompanijos veiklos rodikliais. Be to, žemus rodiklius gali lemti nebūtinai prasta dalykinė reputacija. Reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad vadybos mokslų srityje yra skiriami du dalykai: tikrosios kompanijos savybės ir kompanijos reputacija. Svarbu skirti šias sąvokas, nes pasitaiko situacijų, kai įmonė susikuria reputaciją, kuri yra žymiai pozityvesnė nei tikrosios kompanijos savybės. Tokiu būdu

¹⁷Ten pat, P.92.

¹⁸Ten pat.

¹⁹Ten pat, P.93.

atsiranda spraga, kuri kelia realią riziką, kad galiausiai tikrieji kompanijos gebėjimai ir savybės bus atskleistos ir jos reputacija smuks. Tačiau tai įvyks ne dėl trečiojo asmens kaltės, bet dėl to, kad tai yra, deja, tikrasis kompanijos veidas, t.y. „kai lūkesčiai kyla, o kompanijos savybės lieka tokios pačios, reputacijos-realybės atotrūkis plėtėja ir rizika didėja.“²⁰ Todėl taikliai reputacijos sąvoka yra pateikta lotyniškame posakyje: „reputacija yra bendra nuomonė, kuri nebūtinai teisinga (lot. *Reputatio est vulgaris opinio, ubi non est veritas*)“.²¹ Tačiau įmonės bet kokia kaina siekia nugalėti savo konkurentus ir susikurti puikų vardą visuomenėje būdamos pirmosios, kurios pateiks rinkai naujausius produktus, samdys geriausius darbuotojus, įgis daugiausiai klientų ir parodys pelningumą.²² Tai atneša įmonei pranašumą ir galimybę išlikti konkurencinėje rinkoje.

Atlikti Media Tenor instituto tyrimai rodo, kad pozityviai reputacijai reikalinga, kad bent 20 % informacijos, skleidžiamos plačiojoje žiniasklaidoje, būtų pozityvi, ne daugiau nei 10% negatyvi ir likusi neutrali.²³ Todėl jeigu didžioji dauguma informacijos yra neigiama, pavienė pozityvi informacija kompanijai neatneš naudos ir blogos žinios stiprins negatyvią reputaciją. O pažeista dalykinė reputacija neatsistato ilgą laiko tarpą. Tačiau juridiniai asmenys ir jų vadovybė gali daryti įtaką pozityvios, negatyvios ir neutralios informacijos proporcijoms optimizuodama savo balsą (angl. „share of voice“), t.y. procentą informacijos plačiojoje žiniasklaidoje paminint kompaniją. Media Tenor tyrimai rodo, kad kompanijai reikia turėti bent 35 % balso visuomenėje siekiant išlaikyti minimalią negatyvios informacijos proporciją.²⁴ Taigi geriausias atkirtis prieš neigiamą reputaciją kuriančią informaciją yra teigiama informacija apie konkretų juridinį asmenį. Lietuvos viešojoje erdvėje taip pat vis ryškesnės tampa pastangos diskutuoti ir atlikti tyrimus, padedančius nustatyti tvirtą reputaciją turinčias įmones, pavyzdžiui, 2010 m. kovo mėnesį UAB „Spinter tyrimai“ atliko tyrimą ir remdamasis jo rezultatais nustatė geriausią reputaciją turinčias Lietuvos įmones: pirmąją vietą užėmė TEO, antrąją – „Švyturys – Utenos alus“, trečiąją – „Tele 2“ ir kitos telekomunikacijų bendrovės bei SEB bankas.²⁵ Tyrimo rezultatai rodo, kad gerą reputaciją turinčios įmonės neabejotinai užima lyderiaujančias pozicijas rinkoje ir yra konkurencingos.

Ši įvairių mokslo šakų dalykinės reputacijos analizė leidžia susidaryti platesnį supratimą apie pačią sąvoką vadyboje, ekonomikoje ir kt. srityse. Bendriausiu požiūriu, „įmonės reputacija

²⁰ R. G. Eccles, S. C Newquist, R. Schatz. Reputation and Its Risks // Harvard Business Review. 2007, Nr. 2. P.108.

²¹ Veličkienė A. T. Ratio scripta. Lotyniški teisės ir bendrosios kultūros frazeologizmai, apibrėžimai, terminai. Vilnius: Justitia, 2003. P.83.

²² Fombrun C. J. Reputation. Realizing Value from the Corporate Image. Boston, Massachusetts: Harvard Business School Press, 1996. P.19.

²³ R. G. Eccles, S. C Newquist, R. Schatz. Reputation and Its Risks // Harvard Business Review. 2007, Nr. 2. P.110.

²⁴ Ten pat.

²⁵ A. Gintautė. Reputacija praverčia, bet pardavimų negarantuoja //

http://vz.lt/2/straipsnis/2010/03/07/Reputacija_praverčia_bet_pardavimu_negarantuoja2; prisijungimo laikas 2011-03-02.

– tai per tam tikrą laiką tarp suinteresuotųjų susiformavęs ir nusistovėjęs socialiai perduodamas įmonės (jos bruožų, veiklos, rezultatų ir pan.) vertinimas, nusakantis tikėtiną įmonės elgseną ateityje ir atspindintis įmonės patikimumo, palankumo jai ir pripažinimo lygį.²⁶ Taigi apibendrinant galima išskirti šiuos pagrindinius bruožus:

- Dalykinė reputacija yra siejama su tam tikra informacija, suvokimu, nuomone apie konkretų juridinį asmenį.
- Ši informacija susijusi su juridinio asmens, jo veiklos vertinimu, t.y. darbuotojas nori žinoti, ar verta dirbti konkrečioje įmonėje; klientas siekia žinoti, ar jam naudinga pirkti prekes ar paslaugas; investuotojas nori žinoti, ar ateityje ši įmonė atneš pelno ir t.t.; Be to, konkreti įmonė yra nuolatos lyginama su savo konkurentais.
- Reputacija yra susijusi su ateities perspektyva, nes dabartinė reputacija lemia ateities rodiklius (pavyzdžiui, pelnas, darbuotojų kaita, klientų skaičius ir t.t.).
- Geriausias metodas ginant reputaciją yra nuolatinis pozityvios, negatyvios ir neutralios informacijos balansavimas taip, kad neigiama informacija būtų visai nežymi lyginant su pozityvios bei neutralios informacijos kiekiu.

Tačiau tuomet, kai dalykinės reputacijos nebegalima apsaugoti paprastomis priemonėmis, šią vertybę turi ginti teisė. Juridiniai asmenys yra linkę vis aktyviau ginti savo dalykinę reputaciją, vis dažniau ginčai pasiekia teismus, todėl svarbu apibrėžti šią teisinę sąvoką.

1.3. Juridinio asmens dalykinės reputacijos sąvoka teisėje

Užsienio valstybių teisės doktrinos dalykinė reputacija yra suvokiama kaip nematerialus turtas, kurio vertę lemia įvairios verslo charakteristikos, tokios kaip kompanijos sąžiningumas, pasitikėjimas ja ir kt. Šios savybės veikia juridinio asmens finansinę būklę ir nurodo jo padėtį versle. Plačiai dalykinės reputacijos sąvoka yra atskleidžiama bendrosios teisės doktrinoje ir teismų praktikoje. Didžiojoje Britanijoje juridiniai asmenys turi teisę reikšti ieškinius siekdami apginti savo gerą vardą ir žala reputacijai atlyginama šmeižimo (angl. defamation) delikto pagrindu. Jameel byloje Lordų rūmai sprendė dalykinės reputacijos apsaugos klausimą ir vienoje iš nuomonių nurodė, kad geras kompanijos vardas turi vertę ir paskleista melaginga informacija gali pažeminti įmonę ne tik visuomenės, bet ir darbuotojų akyse, nes jeigu taip nebūtų, kompanijos nedėtų pastangų apsaugoti ir gerinti savo įvaizdžio (angl. corporate images). Nėra nieko prieštaraujančio nuomonei, kad tai yra turtas, vertė, kurią teisė turi

²⁶ I. Smaižienė, R. Jucevičius. Corporate Reputation: Multidisciplinary Richness and Search for a Relevant Definition // Inžinerinė ekonomika. 2009, Nr. 2(62). P.100.

saugoti.²⁷ Taip pat šioje byloje lordas Hoffmannas savo nuomonėje nurodė, kad kompanija neturi sielos ir jos reputacija yra ne daugiau kaip komercinis turtas, kažkas prijungto prie jos vardo, kas pritraukia klientus.²⁸ Taigi bendrosios teisės doktrinoje dalykinė reputacija yra suvokiama kaip tam tikra nemateriali vertybė, turtas. Be to, egzistuoja nuomonė, kad ši vertė yra sukuriama neapsieinant be fizinių asmenų pastangų, įdėto darbo. Todėl reputacija gali būtų įvardijama kaip fizinio asmens veiklos rezultatas, o nuostoliai (angl. losses), padaryti reputacijai, nusipelno būti atlyginti, nes jie kenkia fizinio asmens darbo rezultatams.²⁹ Iš tiesų, juridinis asmuo yra dažnai vertinamas kaip fizinių asmenų (akcininkų, valdymo ir priežiūros organų, darbuotojų) sąjunga, siekianti juridinio asmens veiklos tęstinumo. Todėl neginant dalykinės reputacijos, būtų paneigtas fizinių asmenų atliktas darbas siekiant sukurti tvirtą juridinio asmens dalykinę reputaciją ir tuo pačiu pažeisti jų teisėti interesai. Ypač jeigu tai ne pelno siekianti organizacija. Tačiau vis dėlto juridinio asmens dalykinė reputacija nėra sugretinama su fizinio asmens garbe bei orumu, jo patirtais išgyvenimais. Mclibel byloje teismas nurodė, kad vertinant žalą kompanijai, pažeista gali būti jos reputacija, geras vardas, bet teismas nesvarsto kančios, skausmo ir pažeminimo, nes šie išgyvenimai yra būdingi tik fiziniam asmeniui, tuo tarpu kompanija neišgyvena jausmų, išgyvenimų, kuriuos turėtų galimybę patirti.³⁰

JAV juridinio asmens interesas saugoti savo reputaciją yra laikomas daugiausia ekonominiu, nes juridinis asmuo negali patirti skausmo, kančių ir yra įsteigtas dėl tam tikrų teisinių tikslų. Todėl siekiant apginti pažeistą dalykinę reputaciją turi būti įrodytas tam tikrų verslo savybių (pavyzdžiui, kompanijos sąžiningumo, pasitikėjimo, dalykiškumo ir kt.) šmeižimo faktas. JAV Aukščiausiojo Teismo jurisprudencijoje nurodyta, kad dalykinė reputacija yra vertė turintis dalykas, nors kyla sunkumų sprendžiant, kas sudaro šią sąvoką. Bendrais bruožais dalykinė reputacija reiškia privalumą, kuris įgyjamas kaip pasekmė, kylanti iš bendros klientūros ir paskatinimo, kuri įmonė gauna iš pastovių klientų dėl jos pozicijos, bendro žinomumo ar net klientų polinkių ir nepriklauso nuo kapitalo, akcijų, lėšų ar kitos nuosavybės.³¹

Vokietijos teisė sieja juridinio asmens dalykinę reputaciją su verslu ir tolesne jo plėtra, todėl juridinio asmens dalykinės reputacijos apsauga yra numatyta Vokietijos civilinio kodekso 824 straipsnio 1 dalyje, kurioje nurodyta, kad asmuo, kuris priešingai tikrovei tvirtina arba

²⁷House of Lords Opinions of the Lords of Appeal for Judgement in the Cause Jameel and others v. Wall Street Journal Europe Sprl. [2006] UKHL 44. 26 pastraipa // [http://www.bailii.org/cgibin/markup.cgi?doc=/uk/cases/UKHL/2006/44.html&query=title+\(+jameel+\)+and+title+\(+v+\)+and+title+\(+wall+\)+and+title+\(+street+\)&method=boolean](http://www.bailii.org/cgibin/markup.cgi?doc=/uk/cases/UKHL/2006/44.html&query=title+(+jameel+)+and+title+(+v+)+and+title+(+wall+)+and+title+(+street+)&method=boolean).

²⁸ Ten pat, 91 pastraipa.

²⁹ Milo D. Defamation and Freedom of Speech. Oxford university press, 2008. P.27.

³⁰High Court Decision in the Case McDonald's Corporation v. Steel and Morris EWHC QB 366 (19th June, 1997) // [http://www.bailii.org/cgibin/markup.cgi?doc=/ew/cases/EWHC/QB/1997/366.html&query=title+\(+McDonalds+\)+and+title+\(+Corporation+\)&method=boolean](http://www.bailii.org/cgibin/markup.cgi?doc=/ew/cases/EWHC/QB/1997/366.html&query=title+(+McDonalds+)+and+title+(+Corporation+)&method=boolean);

³¹ U.S. Supreme Court Metropolitan Bank v. St. Louis Dispatch Co., 149 U.S. 436 (1893) Page 149 U.S. 446 // <http://supreme.justia.com/us/149/436/case.html>;

platina žinias apie faktus, galinčius pakenkti kito asmens reputacijai arba padaryti žalą jo verslui ir tolesnei verslo plėtotei, privalo atlyginti tuo padarytą žalą net ir tada, jeigu nežinojo apie šių faktų melagingumą, nors privalėjo apie tai žinoti.³² Juridinio asmens dalykinė reputacija taip pat yra ginama Belgijos, Prancūzijos, Ispanijos ir kitų valstybių teisėje.³³

Europos Žmogaus Teisių Teismas (EŽTT) savo jurisprudencijoje taip pat laikosi nuomonės, kad juridinio asmens dalykinė reputacija dėl savo ekonominės vertės gali būti saugoma ir ginama kaip turtas, t.y. vertybė, saugotina pagal Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 1 protokolo 1 straipsnį (nuosavybės apsauga),³⁴ kuriame įtvirtinta, kad „kiekvienas fizinis ar *juridinis asmuo* turi teisę netrukdomas naudotis savo nuosavybe.“³⁵ EŽTT Mclibel byloje pažymėjo, kad, sprendžiant dėl juridinio asmens dalykinės reputacijos apsaugos ribų, turi būti atsižvelgta į tai, kad „egzistuoja interesas apsaugoti komercinę sėkmę ir įmonės gyvybingumą ne tik akcininkų ir įmonės darbuotojų naudai, bet ir platesnei ekonominei gerovei. Valstybė turi diskreciją suteikti priemones vidaus teisėje, kurios leistų kompanijai įrodyti tiesą ir apriboti žalą, kurią lemia negrįsti tvirtinimai, galintys sukelti grėsmę pažeisti jos reputaciją.“³⁶

Apibendrinant, dalykinė reputacija yra užsienio valstybių ir EŽTT jurisprudencijoje suvokiama kaip tam tikras nematerialus turtas, turtinis interesas, suteikiantis juridiniam asmeniui vertę ir lemiantis jo verslo sėkmę. Dalykinė reputacija gali būti pažeista pasikeitus visuomenės ir net darbuotojų požiūriui į juridinį asmenį. Ši vertybė yra saugoma teisės siekiant apsaugoti ne tik juridinio asmens interesus bei teises, bet kartu atsižvelgiant į „suinteresuotųjų“ (klientų, darbuotojų, tiekėjų, investuotojų) interesus. Tiesa, apibrėžimai yra lakoniški ir glausti, todėl juridinio asmens dalykinės reputacijos pažeidimo faktas yra nustatomas teismo atsižvelgus į visas bylos aplinkybes bei pateiktus įrodymus.

Lietuvos teisėje, kaip jau buvo minėta, juridinio asmens dalykinė reputacija nėra apibrėžta nei viename teisės akte ir tai kelia problemų, nes neretai ta pati vertybė yra pateikiama skirtingais terminais: *juridinio asmens dalykinė reputacija*, *juridinio asmens reputacija*, *reputacija arba tiesiog geras firmos vardas*. Pirmiausia, pagrindiniame valstybės įstatyme – LR Konstitucijoje 22 straipsnio 4 dalyje įtvirtinta, kad „įstatymas ir teismas saugo, kad niekas

³²German Civil Code BGB // http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_bgb/englisch_bgb.html#BGBEngl_000P843; prisijungimo laikas 2011-03-14.

³³Cirtautienė S. Šiuolaikinė neturtinės žalos atlyginimo kaip civilinių teisių gynimo būdo koncepcija: daktaro dis. soc. mokslai: teisė (01S)/ MRU.-V., 2007. P.138.

³⁴Iatridis v. Greece (GC), no. 31107/96, judgement of 25 March 1999, par. 54 // <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=1&portal=hbkm&action=html&highlight=Iatridis%20%7C%20v.%20%7C%20Greece&sessionId=69037793&skin=hudoc-en>

³⁵ Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 1 protokolai // http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/EBDFB6BB-2A0E-48D0-935F-43AFC0A961C7/0/LIT_CONV.pdf

³⁶ Strasbourg Judgment Case of Steel and Morris v. The United Kingdom; 15 February 2005 // <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=1&portal=hbkm&action=html&highlight=steel%20%7C%20morris&sessionId=69767687&skin=hudoc-en>.

nepatirtų savavališko ar neteisėto kišimosi į <...> **garbę ir orumą**.³⁷ Nors garbė ir orumas yra fizinio asmens asmeninės neturtinės vertybės, tačiau Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 1998 m. gegužės 15 d. Senato nutarime Nr. 1 5 punkte išskyrė, kad gynimo objektas garbės ir orumo kategorijos bylose yra ne tik fizinio asmens – garbė ir orumas, bet ir juridinio asmens - **geras vardas**. Tiesa, Senatas nepateikė platesnio šio objekto apibrėžimo ir 10 punkte tik nurodė, kad ieškinius dėl gero vardo gynimo gali pareikšti įmonės, įstaigos, organizacijos, turinčios civilinį teisinį subjektiškumą.³⁸ Fizinio asmens garbė ir orumas bei juridinio asmens dalykinė reputacija yra sugretinamos ir LR CK 2.24 straipsnio 1 dalyje, kurioje nurodyta, kad „asmuo turi teisę reikalauti teismo tvarka paneigti paskleistus duomenis, žeminančius jo **garbę ir orumą** ir neatitinkančius tikrovės, taip pat atlyginti tokių duomenų paskleidimu jam padarytą turtinę ir neturtinę žalą<...>“. ³⁹ Atitinkamai LR CK 2.24 straipsnio 8 dalyje nustatyta, kad „šio straipsnio taisyklės taip pat yra taikomos ginant pažeistą juridinio asmens **dalykinę reputaciją**.“ LR Civilinio kodekso komentare šis straipsnis yra komentuojamas taip: „Garbė ir orumas yra fizinio asmens savybės. Kalbant apie juridinius asmenis vartojama **dalykinės reputacijos sąvoka**, kuri juridinio asmens atveju reiškia **gerą firmos vardą**.“⁴⁰ Tiesa, tame pačiame straipsnio komentare yra pavartotas jau kitoks terminas – nurodyta, kad straipsnio taisyklės yra taikomos siekiant apginti jau nebe juridinio asmens dalykinę reputaciją, o tiesiog **juridinio asmens reputaciją** (gerą firmos vardą).⁴¹ Dar kitaip ši vertybė yra pateikta LR CK 6.250 straipsnio 1 dalyje, kurioje yra nurodytas neturtinės žalos apibrėžimas vartojant sąvoką „**reputacijos pablogėjimas**“.⁴² Tokia sąvokų įvairovė kelia sunkumų, nes nėra aišku, ar jos turi tą pačią reikšmę. Tačiau galima daryti išvadą, kad bet kuriuo atveju ginant dalykinę reputaciją, tuo pačiu metu yra siekiama išsaugoti teigiamą juridinio asmens vertinimą visuomenės akyse, t.y. jo gerą vardą. Iš Lietuvos autorių L. Meškauskaitė **juridinio asmens reputaciją** pirmiausia sieja su šio asmens socialine ir ekonomine veikla. Tuo tarpu **dalykinę reputaciją** apibrėžia kaip neturtinio pobūdžio vertybę, kurios apsaugą garantuoja teisė.⁴³ Tačiau iš esmės šios dvi sąvokos nesiskiria, o tik papildo viena kitą ir toks dvilypis jų vartojimas galėtų sukelti painiavą. Todėl siekiant jos išvengti, geriausia vartoti juridinio asmens dalykinės reputacijos terminą, nes, vartojant terminus „reputacija“, „geras vardas“ ar kt., atsirastų pavojus priskirti šias vertybes fiziniams asmenims. Todėl toliau darbe bus aptariama **juridinio asmens dalykinė reputacija**.

³⁷ Lietuvos Respublikos Konstitucija // <http://www3.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm>.

³⁸ Lietuvos Aukščiausiojo teismo Senato 1998 m. gegužės 15 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 7, 71 straipsnių ir Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo taikymo teismų praktikoje nagrinėjant garbės ir orumo gynimo civilines bylas“// http://www.lai.lt/4_tpiuleteniai/senos/nutartis.aspx?id=26782.

³⁹ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=107687;

⁴⁰ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys. Vilnius: Justitia.2002.P.73.

⁴¹ Ten pat.

⁴² Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=107687.

⁴³ L. Meškauskaitė. Galimybė apginti juridinio asmens reputaciją // Juristas. 2005, Nr. 11. P.22.

Pažymėtina, kad Lietuvos įstatymai turi ginti kiekvieną asmenį (tiek fizinį, tiek juridinį) nuo jį žeminančios melagingos informacijos skleidimo. Tačiau efektyvi juridinio asmens dalykinės reputacijos apsauga įmanoma tik konkrečiau bei detaliau apibrėžus šią vertybę ir nustatčius pagrindus, kada ji laikoma pažeista. Kadangi Lietuvos įstatymuose toks apibrėžimas nepateiktas, o Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 1998 m. gegužės 15 d. Senato nutarime nurodytas gynimo objektas – geras vardas yra nepakankamas, reikėtų panagrinėti vėlesnę teismų praktiką. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas vienoje iš savo nutarčių pateikė vėlgi gan glaustą apibrėžimą, kuriame nurodyta, jog „asmens *dalykinė reputacija* suprantama kaip jo *geras vardas, teigiamas vertinimas ir požiūris visuomenėje, verslo aplinkoje*. Šios vertybės laikomos pažeistomis, jeigu įrodoma, kad pasikeitė asmens savybių, elgesio, veiklos, rezultatų vertinimas ar požiūris į jį, kad teigiamas vertinimas sumažėjo ar tapo neigiamas.“⁴⁴ Pažymėtina, kad šis apibrėžimas yra panašus į ekonomikos bei vadybos srityse susiformavusį požiūrį į dalykinę reputaciją kaip į juridinio asmens, jo bruožų, rezultatų vertinimą, atspindintį šio asmens patikimumo lygį. Todėl ieškovui atsiranda pareiga įrodyti, kad jo veiklos vertinimas pakito, sumažėjo ar tapo neigiamas. Teismui šiuo atveju yra suteikiama diskrecija vertinti įrodymus bei konkrečias aplinkybes ir nustatyti, ar buvo pažeista juridinio asmens dalykinė reputacija. Tačiau šiam apibrėžimui trūksta konkretumo, taip leidžiant juridiniams asmenims savo dalykinę reputaciją ir jos pažeidimą suvokti daugiau subjektyviai nei objektyviai, nes nėra aišku, ką reiškia būtent šis „geras vardas“, „teigiamas vertinimas“ ir kokiais būdais reikia įrodyti jo pokytį.

S. Cirtautienės nuomone, reputacijos pablogėjimas nustatomas kitaip nei fizinio asmens garbės ir orumo ar kitų asmeninių teisių pažeidimo byloje ir negali remtis tik teisių pažeidimo faktu ir pažeidimo pobūdžiu, t.y. tik tuo, kad pavyzdžiui, apie asmenį yra paskleisti itin žeminančio pobūdžio neteisingi duomenys ir pan.⁴⁵ Todėl juridinio asmens teisės į dalykinę reputaciją gynimas nėra tapatus fizinio asmens teisės į garbę ir orumą gynimui, nors šios vertybės yra artimos savo prigimtimi ir jų apsaugai taikomais kriterijais. Negalima paneigti to, kad juridinio asmens dalykinė reputacija yra artima fizinio asmens garbei ir orumui, kuris yra laikomas asmeninių neturtinių santykių, nesusijusių su turiniais, objektu, t.y. „asmeninių neturtinių santykių objektas yra ne turtas, o tam tikra asmens nuo jo neatskiriama įgimta arba įgyta savybė. Šio objekto ypatumas yra tai, kad jis neatskiriamas nuo jo turėtojo, nes jis yra jo substancija. Jis neturi ekonominės vertės, t.y. jo negalima įvertinti pinigais, todėl asmeninių neturtinių santykių objektas paprastai negali būti perleistas nei kitų asmenų nuosavybėn, nei

⁴⁴ LAT CBS UAB "Naujasis aitvaras" v. V.Saveljevas, bylos Nr. 3K-3-630/2004.

⁴⁵ Cirtautienė S. Šiuolaikinė neturtinės žalos atlyginimo kaip civilinių teisių gynimo būdo koncepcija: daktaro dis. soc. mokslai: teisė (01S)/ MRU.-V., 2007. P.146.

perduotas kitiems asmenims naudotis pagal nuomos, panaudos sutartis arba kitaip.⁴⁶ Taigi tiek juridinio asmens dalykinė reputacija, tiek fizinio asmens garbė ir orumas yra nematerialinės gėrybės, kurios yra neatskiriamos nuo asmens ar asmenų organizuoto kolektyvo ir jų negalima perleisti, pasisavinti ir pan. Tačiau nereikėtų sieti dalykinę reputaciją pernelyg glaudžiai su fizinio asmens garbe ir orumu. Kadangi juridinio asmens dalykinė reputacija, nors ir būdama asmenine neturtine verte, gali būti laikoma nematerialiuoju juridinio asmens turtu, kuris turi galimybę ateityje transformuotis į materialųjį turtą (t.y. gali būti panaudotas kaip priemonė turtinei naudai gauti bei ekonominėms gėrybėms kurti). Todėl skiriama, kad kalbant apie fizinius asmenis taikoma asmens garbės ir orumo apsauga, o juridinių asmenų analogiškų neturtinių vertybių visuma suprantama kaip juridinio asmens dalykinė reputacija.

Atitinkamai pastebima tendencija ir teismų praktikoje, kai teismams nebeužtenka remtis vien subjektyviu juridinio asmens dalykinės reputacijos vertinimu nepagrindžiant jo konkrečiais įrodymais apie faktinį dalykinės reputacijos sumenkėjimą, nes suvokiant dalykinę reputaciją intuityviai, kaip neišmatuojamą reiškinį, atsiranda teisinis neapibrėžtumas. Tačiau ar galima teigti, kad Lietuvos teisėje taip pat susiformavo požiūris į juridinio asmens dalykinę reputaciją kaip į nematerialųjį turtą, turtinį interesą, suteikiantį tam asmeniui vertę ir kuris gali būti atitinkamai išmatuojamas, įvertinamas? Kaip jau minėta darbe, toks požiūris yra susiformavęs, pavyzdžiui, EŽTT jurisprudencijoje, taip pat ekonomikos ir vadybos srityse. Šiuo klausimu Lietuvos Aukščiausiasis Teismas vienoje savo nutartyje nurodo, kad juridinio asmens dalykinė reputacija yra ginama teismo tuo atveju, kai konstatuojamas *realus faktinis jos sumenkėjimas* kaip paskleistų duomenų padarinys, todėl teismas turi atsižvelgti į realius faktinius padarinius: „į tai, koks yra paskleistos informacijos paplitimo mastas, poveikis ir realiai patirta žala.“⁴⁷ Faktiniai padariniai tokiu atveju galėtų pasireikšti, ypač kalbant apie pelno siekiančius privačius juridinius asmenis, objektyviais turinio pobūdžio nuostoliais, pavyzdžiui, negautomis pajamomis, nutrauktomis sutartimis, klientų ar darbuotojų praradimu ir kt. Pablogėjusi dalykinė reputacija pirmiausia keičia juridinio asmens veiklos rodiklius, veikia jo finansinę situaciją, padėtį versle. Todėl juridiniai asmenys siekdami sėkmingai apginti savo dalykinę reputaciją, turėtų kiek įmanoma objektyviau suvokti šiuos kriterijus ir pačią juridinio asmens dalykinės reputacijos sampratą.

⁴⁶ Autorių kolektyvas / red. V. Pakalniškis, L. V. Papirtis. Civilinė teisė. Bendroji dalis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2007. P.47.

⁴⁷ LAT CBS UAB „Neo Group“ v. S.G., bylos Nr. 3K-3-441/2010.

2. JURIDINIO ASMENS DALYKINĖ REPUTACIJA IR JOS APSAUGA

2.1. Ikiteisminė dalykinės reputacijos gynimo procedūra

Nėra abejonės, kad geriausias atkirtis prieš informaciją, žeminančią juridinio asmens dalykinę reputaciją, yra jos viešas paneigimas. Tokia priemonė yra efektyvi ir pakankamai greitai, juridiniam asmeniui nereikia ilgai gaišti laiko, kol teismas pripažins, kad paskleista informacija pažeidžia jo dalykinę reputaciją ir neatitinka tikrovės, bei įpareigos atsakovą paneigti paskelbtus duomenis. Laikas šiuo atveju yra ypač svarbus, nes užtenka ir trumpo laiko tarpo, kad verslo partneriai, klientai, darbuotojai susikurtų neigiamą nuomonę apie juridinį asmenį. Šis gynybos būdas yra nemokamas bei nepatiriamos bylinėjimosi išlaidos. Be to, nėra aišku, koks būtų galutinis teismo sprendimas.

Todėl juridinis asmuo, apie kurį buvo paskleisti tikrovės neatitinkantys duomenys per visuomenės informavimo priemonę (spaudoje, televizijoje, radijuje ir pan.), turi teisę pasinaudoti viena iš galimų gynybos formų – reikalauti paneigti paskelbtą informaciją. Šią teisę reglamentuoja LR CK ir LR VII. Pastarojo įstatymo 15 straipsnyje numatyta atsakymo teisė, kuri suteikia „<...> kiekvienam juridiniam asmeniui, kurio dalykinei reputacijai ar kitiems teisėtiems interesams pakenkė tikrovės neatitinkanti, netiksli ar šališka informacija, teisę atsakyti, paneigiant tikrovės neatitinkančią informaciją ar patikslinant paskelbtą informaciją, arba pareikalaujant, kad viešosios informacijos rengėjas ir (ar) skleidėjas šio įstatymo 44 straipsnyje nustatyta tvarka paneigtų tikrovės neatitinkančią informaciją.“⁴⁸ Atitinkamai LR CK 2.24 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad „jeigu tikrovės neatitinkantys duomenys paskleisti per visuomenės informavimo priemonę, asmuo, apie kurį šie duomenys buvo paskleisti, turi teisę surašyti paneigimą ir pareikalauti, kad ta visuomenės informavimo priemonė šį paneigimą nemokamai išspausdintų ar kitaip paskelbtų.“ Pažymėtina, kad teisė reikalauti paneigimo paskelbimo nėra absoliuti ir visuomenės informavimo priemonė turi teisę atsisakyti spausdinti ar paskelbti paneigimą, jeigu paneigimo turinys prieštarauja gerai moralei (LR CK 2.24 straipsnio 2 dalis), pavyzdžiui, pačiame paneigime gali būti pateikti įžeidžiantys, tikrovės neatitinkantys duomenys, taip pat pavartoti necenzūriniai teiginiai ir kita.

Tačiau kai neturėdama realaus pagrindo, visuomenės informavimo priemonė atsisako paskelbti paneigimą arba šito nepadaro per dvi savaites, juridinis asmuo įgyja teisę kreiptis į teismą ir reikalauti paneigti paskleistus duomenis priverstine tvarka. Taigi, paskleistų duomenų paneigimas yra greitas ir efektyvus gynybos būdas, bet šiandien informacijos plitimo mastai ir

⁴⁸ Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymas // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=383812&p_query=&p_tr2=; prisijungimo laikas 2011-03-06.

greitis yra didžiulis ir tokiu būdu neįmanoma išvengti žalos, kurią patiria juridinis asmuo pažeidus jo dalykinę reputaciją. Todėl, nesvarbu, ar visuomenės informavimo priemonė pagarsino paneigimą, ar ne, juridinis asmuo turi teisę teismine tvarka reikalauti atlyginti tokių duomenų paskelbimu padarytą turtinę ir neturtinę žalą.

2.2. Bendroji teisminė dalykinės reputacijos gynimo procedūra

Juridinio asmens dalykinės reputacijos apsauga yra įtvirtinta LR CK 2.24 straipsnio 1 ir 8 dalyse. Remiantis šiais straipsniais, juridinis asmuo turi teisę reikalauti teismo tvarka paneigti paskleistus duomenis, žeminančius jo dalykinę reputaciją ir neatitinkančius tikrovės, taip pat atlyginti tokių duomenų paskleidimu jam padarytą turtinę ir neturtinę žalą.⁴⁹ Pažymėtina, kad juridinio asmens dalykinė reputacija yra ginama, kai nustatoma kelių juridinių faktų visuma. Juos įvardijo Lietuvos Aukščiausiasis Teismas Senato 1998 m. gegužės 15 d. nutarimo Nr. 1 3 punkte: „asmens garbė ir orumas pagal CK 7, 71 str. ir Visuomenės informavimo įstatymą yra ginami, kai nustatoma šių faktų visuma: a) žinių paskleidimo faktas; b) faktas, jog paskleistos žinios yra apie ieškovo; c) faktas, jog paskleistos žinios žemina asmens garbę ir orumą; d) faktas, jog paskleistos žinios neatitinka tikrovės.“⁵⁰ Nors Senato nutarime yra nurodytos fizinio asmens vertybės – garbė ir orumas, bet taikant šią nuostatą kartu su to paties nutarimo 5 punktu, kuriame pažymėta, kad gynimo objektas šios kategorijos bylose yra ir juridinio asmens geras vardas, galima daryti išvadą, kad šie faktai turi būti nustatyti ginant ir juridinio asmens dalykinę reputaciją. Toliau darbe bus aptariami visi šie keturi juridiniai faktai.

2.2.1. Žinių paskleidimo faktas

Vertinant paskleidimo sąvoką pažymėtina, kad svarbiausias aspektas yra tai, ar tam tikros paskleistos žinios tapo žinomos trečiajam asmeniui. Lietuvos teisė žinių paskleidimo formai reikšmės neteikia. Todėl Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 1998 m. gegužės 15 d. Senato nutarime Nr. 1 žinių paskleidimo faktas apibrėžiamas plačiai ir nurodoma, kad paskleistomis laikomos žinios: „paskelbtos per visuomenės informavimo priemones - knygas, laikraščius, žurnalus, biuletenius ar kitus leidinius, televizijos, radijo programas, kino ar kitą garso ar vaizdo studijos produkciją, informacijos agentūros pranešimus, elektroninėmis priemonėmis platinamus pranešimus, praneštos vienam ar daugeliui asmenų pokalbio metu, viešuose pasisakymuose, per

⁴⁹ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=107687.

⁵⁰ Lietuvos Aukščiausiojo teismo Senato 1998 m. gegužės 15 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 7, 71 straipsnių ir Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo taikymo teismų praktikoje nagrinėjant garbės ir orumo gynimo civilines bylas“// http://www.lat.lt/4_tpbiuleteniai/senos/nutartis.aspx?id=26782.

atvirlaiškius, telegramas, dokumentus, išdėstytos tarnybinėse charakteristikose bei paskelbtos kitu būdu žodine, rašytine ar kita materialia forma.”⁵¹

Taip pat Lietuvos Respublikos teismų praktikoje yra laikomasi nuostatos, kad asmenų skaičius, kuriems tam tikros žinios tapo žinomos, paskleidimo faktui nustatyti jokios esminės reikšmės neturi. Tam tikri duomenys gali būti paskleisti ir vienam, ir keletui, ir neapibrėžtam skaičiui asmenų. Pavyzdžiui, byla, kurioje ieškovas UAB „Simon Louwerse International Transport“ pateikė ieškinį atsakovui UAB „Dinaka“ dėl dalykinės reputacijos gynimo ir neturtinės žalos atlyginimo. Teismai šioje byloje nustatė, kad neatitinkančią tikrovės informaciją gavo tik trys teismo nustatytos įmonės, ir laikė, kad ieškovas įrodė duomenų paskleidimo faktą.⁵²

Be to, duomenų paskleidimo faktui užtenka, kad tam tikrą informaciją sužinotų vienas asmuo ir juridinio asmens dalykinė reputacija būtų pažeista. Taip gali būti todėl, kad tiek didelėms ir visuomenėje plačiai žinomoms įmonėms, tiek ir kitiems juridiniams asmenims klientų, verslo partnerių nuomonė apie juos yra svarbi. Net ir keletui ar net vienam asmeniui sužinojus tam tikrą informaciją ir pakeitus savo nuomonę apie juridinį asmenį, tai gali sumenkinti jo dalykinę reputaciją bei stipriai atsiliiepti tolesniems veiklos rezultatams. Tačiau vienos valstybinės institucijos surinkta ir laikantis teisės aktų reikalavimų pateikta kitai institucijai informacija, skirta tarnybiniam naudojimui, nelaikytina duomenų trečiajam asmeniui apie ieškovą paskleidimu. Pavyzdžiui, byloje ieškovas Danijos Karalystės įmonė Trident Marine, ApS pateikė ieškinį atsakovams AB „Lietuvos jūrų laivininkystė“, V. V., Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybai, trečiajam asmeniui VĮ Valstybės turto fondui dėl paskleistų žinių pripažinimo neatitinkančiomis tikrovės, žeminančiomis juridinio asmens dalykinę reputaciją, šių žinių paneigimo ir žinių paskleidimu padarytos žalos atlyginimo. Ieškovas Danijos Karalystės įmonė Trident Marine ApS prašė pripažinti, kad atsakovai AB „Lietuvos jūrų laivininkystė“, V. V., pasirašęs AB „Lietuvos jūrų laivininkystė“ raštus, ir specialiųjų tyrimų tarnyba, teikdami AB „Lietuvos jūrų laivininkystė“ privatizavimo programos vykdymo metu minėtus dokumentus, apie ieškovą Tride Marine ApS paskleidė neatitinkančius tikrovės duomenis, kurie pažeidė įmonės dalykinę reputaciją. Tačiau Lietuvos Apeliacinio Teismo teisėjų kolegija nurodė, kad „pirmosios instancijos teismas pagrįstai pripažino, kad Specialiųjų tyrimų tarnybos surinkta ir laikantis teisės aktų, reglamentuojančių išlaptintų dokumentų raštvedybą bei išlaptintos informacijos apsaugą, reikalavimų pateikta įmonės „Valstybės turto fondas“ tarnybiniam naudojimui informacija nelaikytina duomenų trečiajam asmeniui apie ieškovą paskleidimu. Dėl to ši informacija negalėjo pažeisti ieškovo interesų CK 2.24 straipsnio prasme – pažeisti jo

⁵¹ Ten pat.

⁵² LAT CBS UAB „Simon Louwerse International Transport“ v. UAB „Dinaka“, bylos Nr. 3K-3-169/2006.

dalykinę reputaciją.⁵³ Be to, informaciją sužinojęs asmuo neturėtų būti tas pats, apie kurį šie duomenys yra paskleisti. Jeigu tam tikros žinios buvo paskleistos tik vienam ieškovui, tokiu atveju nėra pagrindo konstatuoti žinių paskleidimo fakto šia prasme. Juridinio asmens dalykinę reputaciją lemia tai, kaip konkretus juridinis asmuo yra visuomenės vertinamas. Tuo atveju, jeigu atsakovas konkrečią žinią pateikė tik ieškovui ir nepaskleidė jos tretiesiems asmenims, toks veiksmas niekaip negali įtakoti visuomenės nuomonės apie juridinį asmenį pakitimo ir tuo pačiu – juridinio asmens dalykinės reputacijos pažeidimo.

Atsakovo elgesį vertinant žinių paskleidimo arba nepaskleidimo faktą analizuoja V. Mikelėnas teigdamas, kad „Teismas nustatydamas, buvo ar ne žinių paskleidimo faktas, turėtų išsiaiškinti, ar asmuo, kuris nenorėjo paskleisti tų žinių aplinkiniams, elgėsi protingai, t.y. ar buvo imtasi reikiamų priemonių, siekiant išsaugoti žinių konfidencialumą <...> Jeigu konkrečioje situacijoje atsakovo veiksmai neatitiko protingumo kriterijaus reikalavimų ir žinios tapo žinomos kitiems asmenims, teismas turėtų pripažinti egzistuojant jų paskelbimo faktą.“⁵⁴ Pavyzdžiui, tuo atveju, kai žinios yra išdėstomos atvirlaiškyje arba kai atsakovas, rašydamas laišką ieškovui, diktuoja jį sekretorei, arba laiškas ieškovui yra perduodamas per kitą asmenį neužklijuotame voke ar visai be voko, šiais paminėtais atvejais žinios laikytinos paskleistomis. Tokiais atvejais protingas ir atidus asmuo turi suvokti, kad nesiėmė reikalingų priemonių, nebuvo pakankamai atsargus, kad išsaugotų konfidencialias žinias ir nepaskleistų jų kitiems asmenims. Tačiau tuo atveju, kai asmuo ėmėsi visų reikiamų priemonių siekdamas išsaugoti žinių konfidencialumą, elgėsi protingai, bet vis dėlto neužkirto kelio informacijos paskleidimui, galutinis rezultatas vis dėlto bus pažeista juridinio asmens dalykinė reputacija. Todėl galima būtų nesutikti su šia nuomone ir pripažinti paskleidimo faktą ir tada, kai atsakovas elgėsi protingai. Tačiau teismas galėtų atsižvelgti į šią aplinkybę priimdamas galutinį sprendimą, pavyzdžiui taikytų ne civilinę atsakomybę, o kitą gynybos būdą.

Sąžiningas asmens kreipimasis į valstybės institucijas dėl jo paties pažeistų teisių ar teisėtų interesų gynimo arba pranešimas apie padarytus ar daromus teisės pažeidimus nėra laikomas žinių paskleidimo aktu. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas Senato nutarime yra pažymėjęs, kad tuo atveju, „kai pranešimas yra nesąžiningas (melagingas), ir asmuo įgyvendindamas savo teises bei laisves peržengia šių teisių realizavimo ribas ir pažeidžia kitų asmenų teises ir laisves, nukentėjusiojo asmens teisės yra ginamos <...>, jei tokios žinios buvo paskelbtos per visuomenės informavimo priemones.“⁵⁵ Taigi tokio nesąžiningo kreipimosi

⁵³ Apt Danijos Karalystės įmonė Trident Marine ApS v. AB „Lietuvos jūrų laivininkystė“, V. V., bylos Nr. 2A-85/2007.

⁵⁴ V. Mikelėnas. Asmens reputacijos gynimas: lyginamoji analizė//Teisė. 1995, Nr. 29. P.93.

⁵⁵ Lietuvos Aukščiausiojo teismo Senato 1998 m. gegužės 15 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 7, 71 straipsnių ir Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo taikymo teismų praktikoje nagrinėjant garbės ir orumo gynimo civilines bylas“// http://www.lat.lt/4_tpbuletiniai/senos/nutartis.aspx?id=26782

tikslas galėtų būti siekis pakenkti juridinio asmens dalykinei reputacijai, pavyzdžiui, kaltinant juridinį asmenį teisės pažeidimais. Teismas turi patikrinti prašomos ginti teisės pažeidimo pobūdį, pažeidėjo santykius su besikreipiančiuoju ir įvertinti, ar nėra pažeidžiamos kito asmens teisės. Pavyzdžiui, vienoje byloje ieškovas Laimos Padleckienės personalinė įmonė pateikė ieškinį atsakovei G. S. Byloje nustatyta, kad atsakovė kreipėsi į įvairias valstybės ir savivaldos institucijas ir asmenis su skundais dėl kavinės „Pilies kepyklėlė“ netinkamos veiklos, nurodydama, kad iš kavinės sklinda tabako ir maisto kvapai, nuodijantys ją ir jos motiną. Vilniaus apygardos teismo kolegija konstatavo, kad „nėra pagrindo laikyti, jog atsakovė, kreipdamasi į nurodytas institucijas bei į Seimo narį būtų peržengusi savo teisių realizavimo ribas ir pažeidusi ieškovo teises. Tokių atsakovės kreipimųsi laikyti nesąžiningais nėra pagrindo, todėl laikyti duomenų apie ieškovę paskleidimą įrodytu irgi nėra pagrindo.“⁵⁶ Tiesa, kartais yra pakankamai sunku nustatyti atsakovo sąžiningumą, nes nuolatinio kreipimosi į įvairias institucijas motyvas gali būti, pavyzdžiui, pakenkti įmonės veiklai ir priversti nepageidautiną kaimyną išsikelti iš patalpų. Teismas šiuo atveju turi itin atidžiai įvertinti visas bylos aplinkybes, kad saugant vienos šalies teises, nebūtų pakenkta kitos šalies teisėms ir teisėtiems interesams.

Teismo proceso dalyvių pasisakymai teismo posėdžio metu ar informacijos išdėstymas teismo dokumentuose nėra laikomas žinių paskleidimo faktu. Teismo proceso dalyviai už teismo posėdžio metu pasakytas kalbas ir teismo dokumentuose paskelbtus duomenis neatsako (LR CK 2.24 str. 9 d.). Bet tai nereiškia, kad proceso dalyviai teisme gali duoti melagingus parodymus ar paaiškinimus (LR CPK 186 str. 6 d.). Taip pat pažymėtina, kad duomenys, „nurodyti teismų sprendimuose, apeliaciniuose, kasaciniuose skunduose, nuosprendžiuose, nutarimuose, priimtuose tardymo organų ir administracinių teisės pažeidimų bylose, valstybės kontrolės, mokesčių ir muitinės institucijų priimtuose sprendimuose ir kt. Šių aktų apskundimo tvarka sureguliuota atitinkamais procesiniais įstatymais, juose esantys netikslumai šalintini nagrinėjant skundus <...>“⁵⁷ Tokių duomenų skelbimas negali būti laikomas žinių paskleidimo faktu, o reikalavimai paneigti šiuos duomenis kaip pažeidžiančius juridinio asmens dalykinę reputaciją yra nenagrinėtini. Teismas, gavęs tokį pareiškimą, turi atsisakyti jį priimti, o jei byla yra iškelta, ji turi būti nutraukta.

⁵⁶ Vilniaus apygardos teismo nutartis, bylos Nr. 2A-1120-302/2008.

⁵⁷ Lietuvos Aukščiausiojo teismo Senato 1998 m. gegužės 15 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 7, 71 straipsnių ir Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo taikymo teismų praktikoje nagrinėjant garbės ir orumo gynimo civilines bylas“// http://www.lat.lt/4_tpbuuletiniai/senos/nutartis.aspx?id=26782

2.2.2. Faktas, jog paskleistos žinios yra apie ieškovą (juridinį asmenį)

Gindamas neturtines vertybes, kurios pažeidžiamos tikrovės neatitinkančių asmens dalykinę reputaciją žeminančių duomenų skleidimu ir neturtinės žalos padarymu, ieškovas turi įrodyti savo materialinį teisinį tinkamumą. Jeigu ieškovas (juridinis asmuo) nebuvo tiesiogiai paminėtas ir iš paskleistų žinių turinio nėra aišku, ar žinios yra apie juridinį asmenį, tokiu atveju ieškovas turi įrodyti, kad paskleistos žinios yra apie jį. Šiam faktui nustatyti pakanka, kad „pagal nurodytus požymius aplinkiniai atpažintų asmenį, apie kurį yra paskleistos žinios.“⁵⁸ Tai gali patvirtinti įvairūs netiesioginiai duomenys. Pavyzdžiui, byloje ieškovas UAB „Naujasis aitvaras“ pateikė ieškinį atsakovams UAB „Ekstra“ žurnalo „Ekstra“ leidėjui, Valerijui Saveljevui, trečiajam asmeniui A. U. dėl tikrovės neatitinkančių ir dalykinę reputaciją žeminančių duomenų paneigimo, neturtinės žalos atlyginimo. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas konstatavo, kad tuo atveju, „jeigu publikacijoje tiesiogiai nėra paminėtas asmuo, apie kurį žinios paskleistos, tai šis faktas turi būti pakankamai patvirtintas netiesioginiais duomenimis. Jais gali būti straipsnio ar kitos publikacijos faktai, iš kurių visumos daroma išvada, apie kokius asmenis yra paskleistos žinios.“⁵⁹ Šioje byloje buvo nustatyta, kad ieškovas, kaip juridinis asmuo, straipsnyje tiesiogiai paminėtas nebuvo, o publikacijoje aiškiai apibrėžta, kad informacijos rinkimas siejamas su fizinių, o ne juridinio asmens veikla.

Teismų praktikoje pasitaiko atvejų, kai paskleidus žinias apie juridinio asmens darbuotoją kartu yra pažeidžiama ir juridinio asmens dalykinė reputacija. Tačiau situacija, kai duomenys yra paskleisti apie juridinio asmens (UAB) akcininką, yra vertinama kitaip. Pažymėtina, juridinio asmens dalyvio (akcininko, nario, dalininko ir pan.) ir juridinio asmens interesai ne visada sutampa. Lietuvos Aukščiausiasis teismas yra pažymėjęs, kad „interesų nesutapimas būdingas privatiems juridiniams asmenims. Privataus juridinio asmens dalyvio tikslas yra tenkinti privatų interesą – gauti pelno. Juridinis asmuo, kaip savarankiškas teisės subjektas, privalo veikti pagal teisingumo, protingumo ir sąžiningumo reikalavimus. Siekdamas pelno, turi įvertinti kreditorių, darbuotojų, vietos bendruomenės, klientų ir kitų asmenų teisėtus interesus.“⁶⁰

Pažymėtina, kad ginti pažeistą juridinio asmens reputaciją ir ieškinį teismui pareikšti gali įmonės, įstaigos, organizacijos, turinčios civilinį teisinį subjektiškumą, t.y. susivienijimai, turintys juridinio asmens požymius (LR CK 2.33 straipsnis). Įmonių, įstaigų, organizacijų

⁵⁸ Lietuvos Aukščiausiojo teismo Senato 1998 m. gegužės 15 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 7, 71 straipsnių ir Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo taikymo teismų praktikoje nagrinėjant garbės ir orumo gynimo civilines bylas“//

http://www.lat.lt/4_tpiuleteniai/senos/nutartis.aspx?id=26782.

⁵⁹ LAT CBS UAB „Naujasis aitvaras“ v. Valerijus Saveljevas, bylos Nr. 3K-3-630/2004.

⁶⁰ LAT CBS UAB „Birių krovinių terminalas“ v. UAB „Ekstra“ žurnalas, bylos Nr. 3K-3-100/2009.

struktūriniai padaliniai (filialai, skyriai) neturi civilinio teisinio subjektiškumo, todėl negalėtų būti bylos šalimis (LR CK 2.53 ir LR CK 2.56 straipsniai). Tai pat juridiniais asmenimis nelaikomos advokatų kontoros, notarų kontoros ir kt. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 1998 m. gegužės 15 d. Senato nutarimo 10 punkte nurodė, kad „ieškinius dėl gero vardo gynimo gali pareikšti įmonės, įstaigos, organizacijos, turinčios civilinį teisinį subjektiškumą <...> įmonių, įstaigų, organizacijų struktūriniai padaliniai (filialai, skyriai) negali būti šalimis, nes neturi civilinio teisinio subjektiškumo.“⁶¹ Taigi kyla klausimas, ar tokie susivienijimai galėtų ginti savo dalykinę reputaciją ir koku būdu? Pažymėtina, kad Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija yra sudedamoji Lietuvos Respublikos teisinės sistemos dalis ir taikoma tiesiogiai kartu su nacionaliniais įstatymais, reguliuojančiais ginčo santyki (LR Konstitucijos 138 straipsnio 3 dalis). Konvencijos 1 protokolo 1 straipsnis įtvirtina, kad „kiekvienas fizinis ar juridinis asmuo turi teisę netrukdomas naudotis savo nuosavybe.“⁶² Konvencijos 10 straipsnio 2 dalyje nurodyta, kad teisė laisvai reikšti savo mintis ir įsitikinimus gali būti sąlygojama apribojimų, kurie būtini demokratinėje visuomenėje kitų asmenų orumui ar teisėms apsaugoti.⁶³ Taigi laikant dalykinę reputaciją nematerialiuoju turtu, susivienijimai, neturintys juridinio asmens teisių galėtų ginti savo teises (šiuo atveju dalykinę reputaciją) tiesiogiai taikydami Konvencijos nuostatas, nes joje nėra numatytas toks subjektų ribojimas. Konvencija suteikia teisę fiziniams bei juridiniams asmenims reikšti ieškinius EŽTT, taip pat nėra abejojama, kad juridiniai asmenys tokie kaip ribotos atsakomybės kompanijos, politinės partijos, profesinės sąjungos ir kitos asociacijos, turinčios arba neturinčios juridinio asmens statusą pagal nacionalinę teisę, yra laikomi pareiškėjais pagal Konvenciją.⁶⁴

Vertinant teisinių santykių subjektus, išskiriami viešieji ir privatieji juridiniai asmenys. Jiems taikomos dalykinės reputacijos apsaugos ribos skiriasi ir bus nagrinėjamos atskirame poskyryje.

2.2.3. Faktas, jog paskleistos žinios žemina juridinio asmens dalykinę reputaciją

Ieškovas (juridinis asmuo), siekdamas apginti savo dalykinę reputaciją turi įrodyti, kad ši įstatymo saugoma vertybė buvo pažeminta, sumenkinta. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo

⁶¹ Lietuvos Aukščiausiojo teismo Senato 1998 m. gegužės 15 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 7, 71 straipsnių ir Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo taikymo teismų praktikoje nagrinėjant garbės ir orumo gynimo civilines bylas“//

http://www.lat.lt/4_tpiuleteniai/senos/nutartis.aspx?id=26782.

⁶² Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių konvencijos 1 protokolas //

http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/EBDFB6BB-2A0E-48D0-935F-43AFC0A961C7/0/LIT_CONV.pdf

⁶³ Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija //

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=19841&p_query=&p_tr2=.

⁶⁴ Emberland M. Compensating Companies for Non-pecuniary Damage: *Comingersoll S.A. v Portugal and the ambivalent expansion of the ECHR Scope*. The British Year Book of International Law. Oxford, 2003. P.415.

Senatas 1998 m. gegužės 15 d. nutarimo Nr.1 6 punkte išaiškino, jog „žeminančiomis laikytinos tikrovės neatitinkančios žinios, kurios įstatymo, moralės, paprotinių normų laikymosi požiūriu pažeidžia asmens garbę ir orumą, gerą vardą visuomenėje. Tai klaidinga ir diskredituojanti asmenį informacija, kurioje teigiama apie asmens padarytą teisės, moralės ar paprotinių normų pažeidimą, <...> nesąžiningą visuomeninę, gamybinę-ūkinę, komercinę veiklą ir pan.“⁶⁵ Paskleidus tokią klaidingą ir diskredituojančią informaciją, juridinio asmens klientai, verslo partneriai, darbuotojai, investuotojai gali pradėti abejoti šio asmens patikimumu bei nuspręsti nutraukti tolesnį bendradarbiavimą. Tai gali lemti įvairias neigiamas pasekmes juridiniam asmeniui, pavyzdžiui, finansinės padėties pablogėjimą, pelno sumažėjimą ateityje, bendradarbiavimo su partneriais ir klientais sunkumus bei padaryti sunkiai išmatuojamą žalą juridinio asmens veiklai ar net sukelti grėsmę visiškai jį sužlugdyti. Įrodžius šias neigiamas pasekmes, atsiranda pagrindas pripažinti juridinio asmens dalykinės reputacijos sumenkinimo, pažeminimo faktą.

Tačiau ieškovai pateikdami ieškinius teismams retai ieško argumentų, įrodymų, kurie pagrįstų faktą, kad paskleistos žinios pažemino jų dalykinę reputaciją. Kaip jau minėta, dalykinė reputacija laikoma pažeista, kai įrodoma, jog pasikeitė asmens savybių, elgesio, veiklos, rezultatų vertinimas ar požiūris į jį, kad teigiamas vertinimas sumažėjo ar tapo neigiamas. Tai turi pasireikšti realiu faktiniu dalykinės reputacijos sumenkėjimu (priklausomai nuo informacijos paplitimo masto, poveikio ir realiai patirtos žalos). Tokiu būdu, ieškovas negali remtis abstrakčiais ir nekonkrečiais teoriniais samprotavimais, kurie nepagrindžia patirtos žalos, neirodo priežastinio ryšio. Tai galėtų būti viena iš pagrindinių priežasčių, kodėl didžioji dauguma juridinių asmenų bandymų apginti savo dalykinę reputaciją nėra sėkmingi. Pavyzdžiui, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2004 m. lapkričio 24 d. nutartyje sutiko su apeliacinės instancijos teismo sprendimu, kuriame buvo pripažinta, kad ieškovas UAB „Naujasis aitvaras“ neįrodė, „jog jo dalykinė reputacija nukentėjo, kad po teiginių išspausdinimo būtų pasikeitęs laikraščio vertinimas iš verslo partnerių pusės ar laikraštis būtų patyręs neigiamą reakciją iš skaitytojų.“⁶⁶ Be abejonės, įrodyti dalykinės reputacijos pažeminimo faktą yra sudėtinga, nes dar nėra suformuluoti aiškūs kriterijai, kurie padėtų įvertinti, nustatyti šios vertybės pokytį. Teismų praktika yra prieštaringa ir dar galutinai nesusiformavusi, o ir ekonomikos bei vadybos mokslai neturi konkretaus sprendimo siekiant apskaičiuoti, įvertinti dalykinės reputacijos sumenkėjimą. Tačiau nenustačius šio fakto, negalima taikyti civilinės atsakomybės. Nepaisant to, ieškovai yra

⁶⁵ Lietuvos Aukščiausiojo teismo Senato 1998 m. gegužės 15 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 7, 71 straipsnių ir Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo taikymo teismų praktikoje nagrinėjant garbės ir orumo gynimo civilines bylas“// http://www.lat.lt/4_tpiuleteniai/senos/nutartis.aspx?id=26782.

⁶⁶ LAT CBS UAB "Naujasis aitvaras" v. V. Saveljevas, bylos Nr. 3K-3-630/2004.

linę formuluoti bendrus teiginius, o ne ieškoti aiškių argumentų ar įrodymų. Galima išskirti keletą būdų, kaip juridiniai asmenys grindžia savo dalykinės reputacijos pažeminimo faktą.

Pirmausia, ieškovai pateikdami ieškinius teismams ne tiek ieško įrodymų, kurie pagrįstų pažeistą juridinio asmens dalykinę reputaciją, kiek remiasi faktu, kad žinios neatitinka tikrovės. Pavyzdžiui, ieškovas Vilniaus krepšinio klubas „Rytas“ argumentavo, kad „minėtų žinių paskleidimas žemina krepšinio klubo ir jai atstovaujančios krepšinio komandos gerą vardą, nes jomis siekiama įtikinti skaitytojus, jog krepšinio klubas padarė investuotojui nuostolius, kuriuos privalės atlyginti Lietuvos Vyriausybė“⁶⁷; ieškovas UAB „Klevo lapas“ nurodė, kad „tokie teiginiai žemina UAB „Klevo lapas“ gerą vardą, nes UAB „Klevo lapas“ skola sumažinta nebuvo, o tik perkelta į abejotinas skolas; nusikalstamos grupuotės nariai niekada nedalyvavo UAB „Klevo lapas“ veikloje ir UAB „Klevo lapas“ direktorius V.Kabaila reikalų su Šiaulių „princais“ neturėjo“⁶⁸; ieškovas UAB „Naujasis aitvaras“ nurodė, kad „šie duomenys neatitinka tikrovės ir pažeidžia ieškovo dalykinę reputaciją. Ieškovas nepagrįstai apkaltintas tuo, kad jis pažeidžia įstatymus, siekia sužlugdyti banką bei V. Saveljevą. Šie duomenys neparemti jokiais įrodymais“⁶⁹; ieškovas UAB „Birių krovinių terminalas“ nurodė, kad „buvo paskleisti žeminančio pobūdžio, tikrovės neatitinkantys duomenys apie ieškovą, formuojamas neigiamas bendrovės įvaizdis visuomenėje, dėl to buvo pažeista jo dalykinė reputacija“⁷⁰. Tačiau faktas, kad paskleisti duomenys neatitinka tikrovės, nereiškia, kad buvo sumenkinta dalykinė reputacija. Tai turi pasireikšti objektyviais faktiniais padariniais.

Antra, ieškovai nurodo įvairias neigiamas pasekmes juridiniam asmeniui ar jo veiklai, tačiau šie teiginiai labiau primena teorinius samprotavimus, nėra siekiama įrodyti priežastinio ryšio tarp atsiradusios žalos ir atsakovo veiksmų. Pavyzdžiui, ieškovas UAB „Rožių alėja“ nurodė, kad „atsakovo paskleistos tikrovės neatitinkančios žinios pakenkė Intymaus gyvenimo ir higienos problemų konsultavimo ir gydymo centro interesams, pažemino šios įstaigos reputaciją, gerą vardą. Po šių publikacijų sumažėjo besikreipiančių pacientų skaičius, centro darbas buvo sutrikęs“⁷¹; ieškovas Lietuvos nacionalinė vežėjų automobiliais asociacija „Linava“ nurodė, kad atsakovas, paskleidęs duomenis, „klaidina skaitytojus, ypač vežėjus, kurie yra Lietuvos nacionalinės vežėjų automobiliais asociacijos „Linava“ nariai, taip padarydami didelę žalą ieškovo dalykinei reputacijai ir geram vardui, mažindami asociacijos narių bei partnerių pasitikėjimą ir sukeldami nepagrįstų abejonių dėl ieškovo veiklos skaidrumo“⁷²; ieškovas UAB „Simon Louwerse International Transport“ teigė, kad „kad duomenys, paskleisti šiame laiške,

⁶⁷ LAT CBS Vilniaus krepšinio klubas "Rytas" v. UAB "Veidas" ir kt., bylos Nr. 3K-3-1286/2000.

⁶⁸ LAT CBS UAB "Respublikos leidiniai" v. UAB "Klevo lapas", bylos Nr. 3K-3-556/2001.

⁶⁹ LAT CBS UAB "Naujasis aitvaras" v. V. Saveljevas, bylos Nr. 3K-3-630/2004.

⁷⁰ LAT CBS UAB „Birių krovinių terminalas“ v. UAB „Ekstra“ žurnalas, bylos Nr. 3K-3-100/2009.

⁷¹ LAT CBS UAB "Rožių alėja" v. UAB "Respublikos leidiniai", bylos Nr. 3K-3-1077/2003.

⁷² LAT CBS LNVA „Linava“ v. UAB „Spaudos elementai“, bylos Nr. 3K-3-541/2005.

neatitinka tikrovės, pažeidžia jo dalykinę reputaciją, tai ilgam laikui sumažins klientų skaičių, pajamas⁷³; ieškovas UAB „Neo Group“ nurodė, kad jam „sumažėjo verslo partnerių ir Jaku kaimo bendruomenės pasitikėjimas ieškovu, bendrovėje nuolat atliekami valstybės valdžios institucijų patikrinimai dėl vykdomos veiklos, t. y. atsakovo paskleisti teiginiai neigiamai paveikė ieškovo dalykinę reputaciją“⁷⁴; ieškovas Latvijos Respublikos bendrovė Air Baltic Corporation AS teigė, kad „publikacijoje visuomenei perduodama žinia, kad teismas ieškovą pripažino veikus neteisėtai. Visuomenėje nusistovėję garbės, gerų verslo principų ir reputacijos standartai leidžia pagrįstai tikėti, kad ieškovas praras nemažą dalį partnerių, esamų ir būsimų klientų, bus pakenkta jo įvaizdžiui bei dalykinei reputacijai“⁷⁵.

Trečia, juridiniai asmenys siekia pagrįsti savo pažeistą dalykinę reputaciją (ypač reikalaujami priteisti neturtinę žalą) neigiamomis pasekmėmis savo darbuotojams. Pavyzdžiui, ieškovas UAB „Mineraliniai vandenys“ nurodė, kad „atsakovo paskleisti duomenys apsunkino įmonės dalyvavimo privatizavimo konkurse sąlygas, vėlesnes derybas, įmonės bendravimą su klientais ir verslo partneriais, žlugdo įmonės darbuotojų motyvaciją, skatina darbuotojų rotaciją, mažina ieškovo patikimumą ir verčia finansines įmones didinti paslaugų įkainius ieškovui, mažina galimybes ieškovui derėtis su verslo partneriais dėl palankesnių bendradarbiavimo sąlygų“⁷⁶; ieškovas VšĮ Vilniaus regiono kaimų vystymo agentūra nurodė, kad „paskleisti tikrovės neatitinkantys duomenys ne tik pažeidė ieškovo dalykinę reputaciją, tačiau taip pat pažeidė ir agentūroje dirbančių darbuotojų garbę ir orumą. Dėl atsakovo veiksmų agentūroje buvo jaučiama didelė nervinė įtampa, kadangi darbuotojai sulaukdavo daug piktų klausimų ir apkalbų iš aplinkinių“⁷⁷.

Dažniausiai tam tikra informacija yra paskleidžiama per visuomenės informavimo priemonę šiai siekiant paskleisti tam tikrus duomenis apie konkretų juridinį asmenį. Todėl nustatyti dalykinės reputacijos pažeidimo faktą yra svarbu, nes dėl nepagrįsto jo konstatavimo nukentėtų kita nemažiau svarbi vertybė – saviraiškos laisvė. Pavyzdžiui, jeigu visuomenės informavimo priemonė galėtų nuspėti, kad jai paskleidus informaciją, asmuo, apie kurį buvo paskleisti šie duomenys, lengvai įrodys savo pažeistą dalykinę reputaciją be svarių ir objektyvių argumentų, tuomet tai sulaikytų ją nuo šios informacijos viešinimo. Taip nukentėtų visuomenės interesas žinoti bei visuomenės informavimo priemonės interesas skleisti aktualią informaciją. Todėl fakto, kad paskleistos žinios pažeidžia juridinio asmens dalykinę reputaciją įrodymas yra svarbus demokratinėje visuomenėje ir nenustačius jo, juridinio asmens dalykinė reputacija neturėtų būti ginama.

⁷³ LAT CBS UAB „Simon Louwerse International Transport“ v. UAB „Dinaka“, bylos Nr. 3K-3-169/2006.

⁷⁴ LAT CBS UAB „Neo Group“ v. S. G., bylos Nr. 3K-3-441/2010.

⁷⁵ Vilniaus apygardos teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1065-516/2009.

⁷⁶ Apt CBS UAB „Mineraliniai vandenys“ v. K.K., bylos Nr. 2A-192/2004.

⁷⁷ Vilniaus apygardos teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-388-567/2009.

2.2.4. Faktas, jog paskleistos žinios neatitinka tikrovės

LR CK 2.24 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad „Preziumuojama, jog paskleisti duomenys neatitinka tikrovės, kol juos paskleidęs asmuo neįrodo priešingai.“⁷⁸ Šitaip įstatymas nustato pareigą atsakovui įrodyti, jog apie ieškovą paskleistos žinios atitinka tikrovę. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 1998 m. gegužės 15 d. Senato nutarime nurodė, kad „Faktas, ar paskleistos žinios atitinka tikrovę, nustatomas palyginus jas su tais reiškiniais, veiksmais, įvykiais, kurie įvyko ar egzistuoja tikrovėje.“⁷⁹ Taip pat svarbu pažymėti, kad nustatant žinių atitikimo tikrovei faktą, neturi esmės neesminiai netikslumai, pavyzdžiui, netiksliai nurodytas laikas ar vietovė. Teismui yra paliekama prerogatyva, atsižvelgus į „konkrečios bylos aplinkybes, spręsti, ar būtina įrodyti, jog paskleistos žinios visiškai atitinka tikrovę.“⁸⁰ Apie juridinį asmenį paskleistos tikrovės neatitinkančios žinios gali būti, pavyzdžiui, melagingas teigimas, kad juridinio asmens gaminama produkcija ar teikiamos paslaugos yra blogos kokybės, kenkia žmonių sveikatai, kad juridinis asmuo slepia pajamas, nemoka mokesčių ir kita jo dalykinę reputaciją diskredituojanti informacija.

Pažymėtina, kad nustatant šį faktą yra svarbu įvertinti tai, ar paskleista informacija yra laikytina žiniomis, o ne nuomone, nes nuomonei nėra taikomi tiesos ir netiesos kriterijai. Todėl teismas, atsižvelgdamas į konkrečios bylos faktines aplinkybes, kiekvienu atveju turi spręsti, ar paskleistos žinios, ar tik pareikšta nuomonė. Pirmiausia, svarbu apibrėžti tiek pačią žinios, tiek jos paskleidimo sąvoką. LR VII 2 straipsnio 84 dalyje nurodoma, kad „**žinia** – visuomenės informavimo priemonėse skelbiamas faktas arba tikri (teisingi) duomenys.“⁸¹ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentare yra nurodoma, kad „sąvoka „**duomenys**“ reiškia nurodytas, konstatuotas tam tikras aplinkybes, faktus, t.y. informaciją, kurios tikrumą galima patikrinti taikant tiesos ir netiesos kriterijus.“⁸² Nuomonė yra apibrėžiama kaip „asmens subjektyvus faktų ir duomenų vertinimas, požiūris, perduodamos mintys, idėjos bei pastabos apie žinias, susijusias su tikrais įvykiais. Nuomonei tiesos kriterijus netaikomas, bet ji turi remtis tikrais faktais.“⁸³ Nuomonės sąvoka taip pat yra apibrėžiama LR Visuomenės informavimo įstatymo 2 straipsnio 36 dalyje: „nuomonė – visuomenės informavimo priemonėse skelbiamas

⁷⁸ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=107687.

⁷⁹ Lietuvos Aukščiausiojo teismo Senato 1998 m. gegužės 15 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 7, 71 straipsnių ir Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo taikymo teismų praktikoje nagrinėjant garbės ir orumo gynimo civilines bylas“// http://www.lat.lt/4_tpbuletieniai/senos/nutartis.aspx?id=26782

⁸⁰ Ten pat.

⁸¹ Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymas// http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=383812&p_query=&p_tr2=; prisijungimo laikas: 2011-02-05.

⁸² Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys. Vilnius: Justitia, 2002.P.66.

⁸³ Lietuvos Aukščiausiojo teismo Senato 1998 m. gegužės 15 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 7, 71 straipsnių ir Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo taikymo teismų praktikoje nagrinėjant garbės ir orumo gynimo civilines bylas“// http://www.lat.lt/4_tpbuletieniai/senos/nutartis.aspx?id=26782

požiūris, nusimanymas, nuovoka, supratimas, mintys arba komentarai apie bendro pobūdžio idėjas, faktų ir duomenų, reiškinių ar įvykių vertinimai, išvados ar pastabos apie žinias, susijusias su tikrais įvykiais. Nuomonė gali remtis faktais, pagrįstais argumentais, ir paprastai ji yra subjektyvi, todėl jai netaikomi tiesos ir tikslumo kriterijai, tačiau ji turi būti reiškiamas sąžiningai ir etiškai, sąmoningai nenuslepianč ir neiškreipianč faktų ir duomenų.⁸⁴ Taigi nuomonės atitiktis tikrovei negalima patikrinti įrodinėjimo priemonėmis. Teismas, „atribodamas žinią nuo nuomonės, turi analizuoti visą straipsnio ar kalbos kontekstą, pasisakymo aplinkybes, sakinio konstrukciją ir kt. Išvada, ar paskelbta nuomonė ar informacija apie tam tikrą faktą, gali būti padaryta tik ištyrus ir įvertinus visas konkrečios bylos aplinkybes.“⁸⁵ Ne visada yra parasta nuspręsti, ar paskleista informacija yra faktas ar išpūdis apie faktą. Todėl teismas neturėtų apsiriboti vien tik lingvistiniu paskelbto teksto aiškinimu, bet iširti ir įvertinti konkrečios bylos aplinkybes. Ar tam tikri teiginiai yra žinios ar nuomonė sprendžiama iš paskleistos informacijos turinio, tikslo, kryptingumo, sakinių konstrukcijos ir kt. Teismas turi analizuoti visą kontekstą, o ne atskiras jo dalis. Teismas vertina, ar teiginiai kategoriški, ar jais tik iškeliami klausimai ir siekiama atkreipti dėmesį į aktualią problemą, pareiškiamas susirūpinimas svarbiu klausimu. Apie tai galima spręsti iš to, ar sakiniai suformuluoti kaip teigimas, ar kaip pasiūlymas, dvejonė, klausimas, ar dar kitokia forma. Jeigu teiginiai išdėstomi su abejonėmis, su nuorodomis, kad tai autoriaus manymas ar nuomonė, arba klausiamąja forma, tai gali būti daroma išvada, jog yra pateiktas asmens subjektyvus požiūris į faktus, žinias ar informaciją, o ne žinia.

Žinios ir nuomonės atskyrimas ir santykis su žodžio laisve, bus nagrinėjamas atskirame skyriuje.

2.3. Dalykinės reputacijos gynimo būdai

Analizuojant dalykinės reputacijos gynimos būdus, galima pastebėti tendenciją, kad galimybių apginti šią vertybę atsiranda vis daugiau ir įvairesnių. Pavyzdžiui, V. Mikelėnas, remdamasis senojo LR Civilinio kodekso 7 ir 7¹ straipsniais, išskyrė du savarankiškus garbės ir orumo (atitinkamai dalykinės reputacijos) gynimo būdus: garbę ir orumą žeminančių ir tikrovės neatitinkančių žinių paneigimą bei moralinės žalos atlyginimą.⁸⁶ L. Meškauskaitė pateikė keturis civilinėje teisėje įstatymų nustatytus gynimos būdus pareiškiant ieškinius: 1) dėl veiksmų, kuriais

⁸⁴ Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymas// http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=383812&p_query=&tr2=; prisijungimo laikas: 2011-02-05.

⁸⁵ Lietuvos Aukščiausiojo teismo Senato 1998 m. gegužės 15 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 7, 71 straipsnių ir Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo taikymo teismų praktikoje nagrinėjant garbės ir orumo gynimo civilines bylas“// http://www.lai.lt/4_tpbuletiniai/senos/nutartis.aspx?id=26782

⁸⁶ V. Mikelėnas. Asmens reputacijos gynimas: lyginamoji analizė//Teisė. 1995, Nr. 29. P.91.

pažeidžiama asmeninė neturtinė teisė, nutraukimo; 2) dėl veiksmy, kurie dar nebuvo atlikti, bet kuriuos ruošiamasi atlikti, uždraudimo; 3) dėl duomenų, neatitinkančių tikrovės ir žeminančių kito asmens reputaciją, paneigimo; 4) dėl turtinės ir neturtinės žalos atlyginimo.⁸⁷ Tačiau gynybos būdų yra ir daugiau ir ieškovas gali pareikšti ieškinį prašydamas teismo:

- ***Pripažinti duomenis neatitinkančius tikrovės ir pažeidžiančius ieškovo dalykinę reputaciją.*** Ieškovai dažnai siekia pasinaudoti šiuo gynybos būdu ir paprastai jungia jį kartu su reikalavimu įpareigoti atsakovą paneigti tikrovės neatitinkančius ir ieškovo dalykinę reputaciją žeminančius duomenis. Tačiau galima ir tokia situacija, kai ieškovas pareiškia reikalavimą tik dėl paskleistų duomenų pripažinimo žeminančiais jo dalykinę reputaciją bei neatitinkančiais tikrovės, nepareikšdamas reikalavimo dėl jų paneigimo. Toks asmens pažeistų teisių ir įstatymo saugomų interesų gynimas yra galimas, atsižvelgiant į asmens valią dėl pažeistų teisių gynimo ribų. Šis gynybos būdas yra vartojamas EŽTT praktikoje ir yra vadinamas pažeistos teisės pripažinimu (angl. declaratory judgements). Teismas tiesiog pareiškia, kad teisė buvo pažeista. EŽTT renkasi pažeistų teisių pripažinimą kaip sutaikomąją priemonę tuomet, kai ieškovas negali surinkti pakankamai įrodymų, kad yra pagrindas priteisti piniginę kompensaciją.⁸⁸ Taigi šis būdas yra efektyvus, nes oficialiai teismo sprendimu pripažįstama, kad tam tikri duomenys neatitinka tikrovės ir pažeidžia ieškovo dalykinę reputaciją. Ieškovui gali būti net naudinga dar labiau neviešinti informacijos įpareigojant atsakovą paneigti duomenis, o tiesiog turėti šį oficialų teismo sprendimą kaip įrodymą.
- ***Įpareigoti paneigti tikrovės neatitinkančius ir ieškovo dalykinę reputaciją žeminančius duomenis.*** Remiantis LR CK 2.24 straipsnio 1 bei 8 dalimis, juridinis asmuo turi teisę reikalauti teismo tvarka paneigti paskleistus duomenis, žeminančius jo dalykinę reputaciją ir neatitinkančius tikrovės. Ieškovai dažniausiai siekia pasinaudoti šiuo gynybos būdu, nes, kaip jau buvo minėta šiame darbe, geriausias atkirtis prieš melagingą ir dalykinę reputaciją žeminančią informaciją yra jos viešas paneigimas. Analizuojant šį gynybos būdą, atkreiptinas dėmesys į vieną bylą, kurioje ieškovai UAB Koncernas „MG Baltic“ ir D. J. Mockus pateikė ieškinį atsakovui Žilvinui Marcinkevičiui dėl tikrovės neatitinkančių, garbę ir orumą bei dalykinę reputaciją žeminančių duomenų paneigimo. Šioje byloje ieškovai prašė pripažinti atsakovo išsakytus teiginius televizijos laidoje „TV forumas“, jog „... šitie planai parašyti buvo ir sudėlioti buvo pono Mockaus kompanijose, t.y. MG Baltic kompanijose ...“ neatitinkančiais tikrovės ir žeminančiais D. J. Mockaus garbę ir orumą ir pažeidžiančiais UAB Koncerno „MG Baltic“ dalykinę reputaciją; taip

⁸⁷ L. Meškauskaitė. Galimybė apginti juridinio asmens reputaciją // Juristas. 2005, Nr. 11. P.23.

⁸⁸ Emberland M. The Human Rights of Companies. Oxford University Press, 2006. P.127.

pat įpareigoti atsakovą Žilviną Marcinkevičių paneigti tikrovės neatitinkančius duomenis adekvačiu būdu. Tiek pirmosios, tiek antrosios instancijų teismai nustatė, kad buvo sąžiningai pareikšta subjektyvi nuomonė. Be to, Vilniaus apygardos teismas nurodė, kad „ieškovas, reikalaudamas apginti dalykinę juridinio asmens reputaciją, turėtų įrodinėti aplinkybes, patvirtinančias objektyvias neigiamo poveikio pasekmes, net jei ir nėra reikalaujama atlyginti žalą, nes tai pareikšto ieškinio pagrindo sudėtinė dalis (CK 2.24 str. 8 d.). Ieškovas šioje civilinėje byloje apskritai neįrodinėjo žalos įmonės reputacijai aplinkybių, todėl reikalavimai dėl juridinio asmens dalykinės reputacijos gynimo negalėtų būti tenkinami ir dėl šios priežasties (CPK 178 str.).“⁸⁹ Taigi šioje byloje teismas nurodė, kad ieškovas, neatsižvelgiant į tai, ar jis reikalauja prisiteisti žalą, ar tiesiog nori įpareigoti atsakovą paneigti paskleistus duomenis, abiem atvejais turi įrodyti juridinio asmens dalykinės reputacijos pažeminimo faktą. Šiuo atveju galėtų kilti diskusija dėl tokių vienodų reikalavimų pagrįstumo, nes įpareigojimas paneigti paskleistus duomenis nesukelia tokių teisinių pasekmių, kokias sukeltų, pavyzdžiui, neturtinės žalos priteisimas. Iš kitos pusės, nėra prasmės reikalauti paneigti duomenis, kurie, nors ir neatitinka tikrovės, iš esmės nepažeidžia dalykinės reputacijos.

- ***Įpareigoti atsakovą nutraukti veiksmus, kuriais pažeidžiama ieškovo dalykinė reputacija*** (LR CK 1.138 straipsnio 5 punktą). Kalbant apie neteisėtų veiksmų nutraukimą pirmiausia pabrėžtina, kad šis teisių gynimo būdas taikomas tada, kai jau atliekami neteisėti veiksmai, todėl svarbu yra ne tai, kad taip bus sustabdomi (nutraukiami) teisę pažeidžiantys veiksmai, tačiau ir tai, kad kartu bus užkirstas kelias neteisėtų veiksmų tęsai. Tai tarsi kvazipreventyvus teisių gynimo būdas, apimantis ne tik esamų neteisėtų veiksmų nutraukimą, bet ir užtikrinimo, kad jie nebus toliau vykdomi, funkciją. Tai galėtų būti ieškovo kreipimasis į teismą prašant, pavyzdžiui, nutraukti leidinio, kuriame skleidžiami tikrovės neatitinkantys ir dalykinę reputaciją žeminantys duomenys, platinimą.
- ***Uždrausti atsakovui atlikti veiksmus, kurie dar nebuvo atlikti, bet kuriuos ruošiamasi atlikti (prevencinis ieškinys LR CK 6.255 straipsnis)***. Prevenciniu laikomas ieškinys, kurio dalykas yra reikalavimas uždrausti atsakovui atlikti tam tikrus veiksmus, kurie gali padaryti žalą. Taigi prevencinio ieškinio tikslas – užkirsti kelią potencialiai žalai, kuri gali būti padaryta ateityje (angl. prohibitive or restrictive injunction). Taip pat LR Civilinio proceso kodekso 145 straipsnio 1 dalies 12 punkte yra numatyta laikinoji apsaugos priemonė – įpareigojimas atlikti veiksmus, užkertančius kelią žalai atsirasti ar

⁸⁹ Vilniaus apygardos teismo nutartis c.b. UAB Koncernas „MG Baltic“ ir D. J. Mockus v. Ž. Marcinkevičius, bylos Nr. 2A-773-492/2008.

padidėti.⁹⁰ Pavyzdžiu galėtų būti byla, kurioje ieškovas UAB „Sicor Biotech“ prašė taikyti laikinasias apsaugos priemones – uždrausti R. J. J. skleisti tikrovės neatitinkančią informaciją per bet kokias Lietuvos jurisdikcijai priklausančias visuomenės informavimo priemones apie tariamą vaistinio preparato „Grasalva“ neatitikimą bet kokiems Europos Sąjungos ar nacionaliniu mastu galiojančiuose teisės aktuose numatytiems kokybės, saugumo, efektyvumo ar kitokiems kokybiniais reikalavimams bei nurodyti, jog prekybą šiuo vaistu dėl saugumo sumetimų reikalauja uždrausti Europos Bendrijų kompetentingos institucijos. Teismas nurodė, kad „nepritaikius tokios laikinosios apsaugos priemonės, o išnagrinėjus bylą iš esmės, nustačius, kad ieškovo teisės yra pažeistos ir jam padaryta žala, iki bylos išnagrinėjimo iš esmės ir sprendimo įsiteisėjimo būtų toliau tęsiamas ieškovo teisių pažeidimas ir toliau jam daroma žala.“⁹¹ Buvo nuspręsta taikyti šią laikinosios apsaugos priemonę. Tačiau tokia priemonė turi būti taikoma tik išimtiniais atvejais, kai grėsmė žalai atsirasti ar padidėti yra reali. Priešingu atveju, toks būdas galėtų riboti kitas teises bei vertybes, pavyzdžiui, saviraiškos laisvę.

- **Atlyginti turtinę ir neturtinę žalą.** Šiuo atveju atsakovui atsiranda civilinė deliktinė atsakomybė. Deliktinė civilinė atsakomybė yra turtinė prievolė, atsirandanti dėl žalos, nesusijusios su sutartiniais santykiais, t.y. kai egzistuojant tam tikrai teisinei pareigai, įpareigotas asmuo jos neįvykdo ar įvykdo netinkamai ir tokiu pažeidimu padaro žalą kitam asmeniui.⁹² Žala gali būti turtinė arba neturtinė. Jeigu pažeidus juridinio asmens dalykinę reputaciją padaroma turtinė žala, ji yra atlyginama pagal taisyklės, reguliuojančias atsakomybę už padarytus nuostolius, t.y. LR CK 6.249 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad „žala yra asmens turto netekimas arba sužalojimas, turėtos išlaidos (tiesioginiai nuostoliai), taip pat negautos pajamos, kurias asmuo būtų gavęs, jeigu nebūtų buvę neteisėtų veiksmų. Piniginė žalos išraiška yra nuostoliai.“⁹³ Skirtingai nei turtinė, neturtinė žala yra atlyginama tik įstatymo nurodytais atvejais. LR Konstitucijos 30 straipsnyje nurodyta, kad „asmeniui padarytos materialinės ir moralinės žalos atlyginimą nustato įstatymas.“⁹⁴ Juridiniams asmenims teisę atlyginti neturtinę žalą už dalykinės reputacijos pažeidimą suteikia LR CK 2.24 straipsnio 1 ir 8 dalys. LR CK 6.250 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad „neturtinė žala yra asmens <...> pažeminimas, reputacijos pablogėjimas, bendravimo galimybių sumažėjimas ir kita, teismo įvertinti

⁹⁰ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=162435.

⁹¹ Apt UAB „Sicor Biotech“ v. R. J. J., bylos Nr. 2-654/2008.

⁹² Mikelėnas V. Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai. Justitia: Vilnius, 1995. P.124.

⁹³ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=107687.

⁹⁴ Lietuvos Respublikos Konstitucija // <http://www3.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm>.

pinigais.⁹⁵ Teismas, įvertindamas neturtinę žalą pinigais, privalo vadovautis „įtvirtintais neturtinės žalos piniginio įvertinimo kriterijais, antra, - sąžiningumo, protingumo ir teisingumo kriterijais, trečia, - CK 6.251 straipsnio 2 dalyje ir CK 6.282 straipsnyje nurodytais kriterijais.“⁹⁶ Toliau darbe atskirame skyriuje bus analizuojamas neturtinės žalos priteisimas šios kategorijos bylose.

Teismų praktikoje pasitaikė atvejų, kai ieškovas reikalavo įpareigoti atsakovą atsiprašyti. Pavyzdžiui, vienoje byloje ieškovas UAB „Simon Louwerse International Transport“ prašė teismo įpareigoti atsakovą UAB „Dinaka“ atsiprašyti ieškovo. Tačiau Lietuvos Aukščiausiasis Teismas išaiškino, kad „atsiprašymas nėra nei teisinės atsakomybės, nei teisinės gynybos būdas, o asmens, paskleidusio duomenis, ir asmens, apie kurį paskleisti žeminantys jo dalykinę reputaciją duomenys, tarpusavio santykių aspektas, faktinė aplinkybė, į kurią atsižvelgdamas teismas gali sumažinti priteistinos neturtinės žalos dydį (CK 6.250 straipsnio 2 dalis). Dėl to teismas negali įpareigoti asmens, paskleidusio tokius duomenis, atsiprašyti.“⁹⁷

Taigi, ieškovas turi teisę pasinaudoti įvairiais gynybos būdais siekdamas apginti savo dalykinę reputaciją. Jis gali pasinaudoti tik vienu iš šių būdų arba iš karto keliais jų. Kreipdamasis į teismą juridinis asmuo gali efektyviai ginti savo pažeistą dalykinę reputaciją. Tiesa, savo pažeistos teisės gynimas teismo keliu gali užtrukti ilgesnį laiko tarpą, per kurį toliau gali būti pažeidžiamos ieškovo teisės bei didėti patiriama žala. Be to, ieškovui gali tekti padengti bylinėjimosi išlaidas, nes nėra aišku, koks galėtų būti galutinis teismo sprendimas.

2.4. Specialioji dalykinės reputacijos gynimo procedūra. Nesąžininga konkurencija

Juridinio asmens dalykinė reputacija gali būti pažeista vykdant nesąžiningą konkurencinę veiklą. Kaip jau minėta, juridiniai asmenys, ypač siekiantys pelno, nuolatos konkuruoja tarpusavyje, siekdami susikurti gerą vardą, pateikti rinkai naujausius produktus, samdyti geriausius darbuotojus, įgyti daugiausiai klientų, gauti didžiausią pelną ir t.t. Nuolatinė konkurencinė kova rinkoje skatina kai kuriuos jos dalyvius elgtis nesąžiningai, todėl neretai kompanijos siekia pasinaudoti savo konkurentų, jų veiklos silpnybėmis, taip pažeisdamos jų dalykinę reputaciją. Nesąžiningu laikomas susiklosčiusios praktikos, kurios laikomasi atitinkamoje verslo srityje, neatitinkantis komercinis elgesys. Šiuo atveju susiduria specialūs subjektai – konkurentai, t.y. „ūkio subjektai, kurie toje pačioje atitinkamoje rinkoje susiduria

⁹⁵ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=107687.

⁹⁶ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys. Vilnius: Justitia, 2002. P 345.

⁹⁷ LAT CBS UAB „Simon Louwerse International Transport“ v. UAB „Dinaka“, bylos Nr. 3K-3-169/2006.

arba gali susidurti su tarpusavio konkurencija.“⁹⁸ LR Konkurencijos įstatymo 16 straipsnio 1 dalies 5 punkte nurodyta, kad „Ūkio subjektams draudžiama atlikti bet kuriuos veiksmus, prieštaraujančius ūkinės veiklos sąžiningai praktikai ir geriems papročiams, kai tokie veiksmai gali pakenkti kito ūkio subjekto galimybėms konkuruoti, įskaitant pateikimą neteisingos ar nepagrįstos informacijos apie savo ar kito ūkio subjekto vadovaujančius asmenis, darbuotojų kvalifikaciją, teisinę, finansinę ar kitokią ūkio subjekto padėtį, jei dėl to gali būti padaryta žalos kitam ūkio subjektui.“⁹⁹ Ši teisės norma LR CK 2.24 straipsnio 1 ir 8 dalių atžvilgiu yra laikoma specialiąja ir yra taikoma susiklosčius teisiniams santykiams tarp kelių konkurentų vykdant nesąžiningą konkurencinę veiklą. LR Konkurencijos įstatymo 17 straipsnyje nurodyta, kad „Ūkio subjektas, kurio teisėti interesai pažeidžiami nesąžiningos konkurencijos veiksmais, turi teisę kreiptis į teismą su ieškiniu dėl: 1) neteisėtų veiksmų nutraukimo; 2) padarytos žalos atlyginimo; 3) įpareigojimo paskelbti vieną ar kelis konkretaus turinio ir formos pareiškimus, paneigiančius anksčiau pateiktą neteisingą informaciją arba pateikiančius paaiškinimus dėl ūkio subjekto ar jų gaminamų prekių tapatybės ir kt.“¹⁰⁰

Pažymėtina, kad skirtingai nei LR CK 2.24 straipsnio atveju, LR Konkurencijos įstatymas nenumato neturtinės žalos atlyginimo, o neturtinė žala gali būti atlyginama tik įstatymų nustatytais pagrindais (LR CK 6.250 straipsnio 2 dalyje).¹⁰¹ Todėl LR Konkurencijos įstatymo atveju yra atlyginama turtinė žala, pasireiškianti keliais būdais. Pirma, dėl nesąžiningos konkurencijos atsakovas gali gauti tam tikrą turtinę naudą, pavyzdžiui, pajamas. Atsakovo dėl nesąžiningos konkurencijos gautos pajamos gali būti laikomos ieškovo nuostoliais, nes teisėje galioja bendras principas, kad niekas negali gauti naudos iš savo neteisėtų veiksmų. Taigi pirmasis kriterijus, kuris gali būti naudojamas apskaičiuojant nesąžiningą konkurenciją padarytą žalą, yra atsakovo pajamos, gautos už tą laikotarpį, per kurį jis atliko nesąžiningos konkurencijos veiksmus, jeigu įrodomas priežastinis ryšys tarp šių pajamų ir neteisėtų veiksmų. Antra, dėl nesąžiningos konkurencijos ieškovas gali prarasti rinkos dalį, gali sumažėti jo pardavimų apimtys. Tokiu atveju nesąžiningą konkurenciją padaryta žala gali pasireikšti ieškovo negautomis pajamomis. Taigi antrasis žalos apskaičiavimo kriterijus gali būti ieškovo negautos pajamos, kurias turi įrodyti pats ieškovas.¹⁰²

⁹⁸ Lietuvos Respublikos Konkurencijos įstatymas // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=354686&p_query=&p_tr2=; prisijungimo laikas 2011-03-15.

⁹⁹ Ten pat.

¹⁰⁰ Ten pat.

¹⁰¹ LAT CBS G.N. II „Namija“ v. UAB „Namėja“, S.P. ir kt., bylos Nr. 3K-3-472/2005.

¹⁰² LAT CBS UAB „Vegoplastas“ v. R.D. II „Kerputis“, bylos Nr. 3K-3-166/2004.

Atkreiptinas dėmesys, kad konkurento (juridinio asmens) dalykinė reputacija gali būti pažeista ne tik LR Konkurencijos įstatymo 16 straipsnyje nustatytais pagrindais, bet ir neleistinos lyginamosios reklamos atveju (LR Reklamos įstatymo 6 straipsnio 1 dalis).

2.5.2. Specialioji dalykinės reputacijos gynimo procedūra. Lyginamoji reklama

Dar vienas būdas pažeisti juridinio asmens dalykinę reputaciją yra neleistina lyginamoji reklama. Kaip nurodyta LR Reklamos įstatymo 2 straipsnio 5 dalyje nurodyta, kad „lyginamoji reklama – reklama, kurioje tiesiogiai arba netiesiogiai nurodomas reklamos davėjo konkurentas, jo prekės ar paslaugos.“¹⁰³ Tačiau lyginamoji reklama nėra draudžiama, nes objektyvi ir pagrįsta konkurento kritika nelaikytina šmeižiančia: „beveik kiekviena lyginamoji reklama yra susijusi su tam tikra reklamos davėjo konkurento ar jo prekių ar paslaugų kritika ir tokia lyginamoji reklama yra leistina.“¹⁰⁴ Todėl Reklamos įstatymo 6 straipsnio 1 dalies 5 punkte yra nustatyta, kad „lyginamoji reklama leidžiama, kai reklama nediskredituoja ir nemenkina konkurento prekių ženklų, pavadinimo, kitų žymenų su skiriamaisiais požymiais, jo prekių, paslaugų, veiklos, finansinės ar kitokios padėties.“¹⁰⁵ Tačiau kai kritika pavirsta konkurento dalykinės reputacijos menkinimu, juridinis asmuo įgyja teisę ginti savo pažeistą dalykinę reputaciją.

Pažymėtina, kad „diskredituojančia konkurentą reklama pirmiausia reikėtų laikyti tokią lyginamąją reklamą, kuri nukreipta ne į reklamos davėjo ar jo prekių ar paslaugų privalumų atskleidimą, o į konkurento ar jo prekių ar paslaugų trūkumų pabrėžimą.“¹⁰⁶ Tokioje neleidžiamoje lyginamojoje reklamoje naudojamas pernelyg agresyvus tonas, o konkurentas yra menkinamas, formuojama neigiama nuomonė apie jį, menkinama konkurento dalykinė reputacija. Tačiau pažymėtina, kad šie santykiai kyla platinant reklamą, kurioje yra lyginami konkurentai ir LR Reklamos įstatymo 6 straipsnis yra specialus lyginant jį su LR CK 2.24 straipsniu.

Šiuo klausimu svarbi yra Lietuvos Aukščiausiojo teismo 2008 m. kovo 17 d. nutartis, kurioje ieškovas UAB „Verslo žinios“ siekė įrodyti, kad atsakovas UAB „Vakaro žinios“ parengtame reklaminiame leidinyje stengėsi diskredituoti ieškovo, pažeidė jo dalykinę reputaciją neteisėtais nesąžiningos konkurencijos veiksmais, siekdamas pasinaudoti komercine

¹⁰³ Lietuvos Respublikos reklamos įstatymas //

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=377982&p_query=&p_tr2=.

¹⁰⁴ Markauskas L. Reklamos teisinis reglamentavimas. Mokesčių srautas: Vilnius, 2008. P.133.

¹⁰⁵ Lietuvos Respublikos reklamos įstatymas //

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=377982&p_query=&p_tr2=.

¹⁰⁶ Markauskas L. Reklamos teisinis reglamentavimas. Mokesčių srautas: Vilnius, 2008. P.132.

reputacija.¹⁰⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kolegija nusprendė, kad taikytina ne bendroji teisės norma – CK 2.24 straipsnis, o specialioji – Reklamos įstatymo, reglamentuojančio sąžiningos konkurencijos laisvę ir reklaminės veiklos subjektų atsakomybę, nuostatos. Atkreiptinas dėmesys, kad šioje byloje teismas nevertino paskleistos informacijos atitikties tikrovei. Taip yra todėl, kad priimant sprendimą dėl lyginamosios reklamos leistinumo, skirtingai nei bendrosios civilinės atsakomybės pagrindais pagal LR CK 2.24 str., yra nevertinama informacijos atitiktis tikrovei, bet sprendžiama, kaip reklamoje pateiktas konkurentas. Net ir tuo atveju, kai lyginamojoje reklamoje pateikta visiškai teisinga informacija, tačiau ja diskredituojamas konkurentas, tuomet visai nesvarbu „ar tokioje reklamoje pateikiama teisinga ar neteisinga informacija ir ar tokia reklama atitinka kitus lyginamajai reklamai keliamus reikalavimus (paprastai tokios reklamos esmė – neigiamo požiūrio į konkurentą formavimas, todėl ta reklama neatitinka vieno iš lyginamajai reklamai keliamų reikalavimų ir nėra leidžiama).“¹⁰⁸ Tačiau objektyvi ir pagrįsta konkurento kritika lyginamojoje reklamoje nelaikytina šmeižiančia konkurentą ir žeminančia jo dalykinę reputaciją.

Kitas svarbus aspektas, kad šioje byloje teismas priteisdamas 10 000 žalą, argumentavo gan lakoniškai, tiesiog nurodydamas, kad „akivaizdu, kad šis lyginamosios reklamos leidinys menkina UAB „Verslo žinios“ bendrovės veiklą – leidžiamame laikraštyje pateikiamos informacijos patikimumą, palyginus su atsakovo pateikiamos informacijos patikimumu.“¹⁰⁹ Todėl ieškovas, remiantis Reklamos įstatymo 26 straipsnio 1 dalies 2 punktu, turi teisę į žalos atlyginimą. Tačiau jeigu tai buvo priteista turtinė žala, tuomet toks neapibrėžtumas nelabai suprantamas. Turtinė žala yra grindžiama objektyviais kriterijais, pavyzdžiui, negautomis pajamomis, nutrauktomis sutartimis ir kt., todėl ji neturėtų būti įvertinama abstrakčiai, remiantis tik tikimybe. Bet vis dėlto, jeigu grįžtume prie to, kad nei LR Konkurencijos, LR Reklamos įstatymuose nėra numatytas neturtinės žalos kompensavimas, tuomet kyla klausimas – ar ieškovas turi teisę pasirinkti, kokia įstatymo norma remdamasis (LR CK 2.24 straipsniu, Reklamos ar Konkurencijos įstatymais) jis galėtų ginti savo dalykinę reputaciją. Pavyzdžiui, jeigu ieškovas siektų priteisti neturtinę žalą, jam palankesnė būtų bendroji – LR CK 2.24 str. – norma. Kitais atvejais palankesnės būtų specialiosios LR Konkurencijos bei Reklamos įstatymų normos, nes užtektų įrodyti faktą, kad konkurentas yra diskredituojamas. Šiuo atveju Lietuvos Aukščiausiasis Teismas savo iniciatyva pritaikė specialiąją įstatymo normą, todėl klausimas dėl paties ieškovo pasirinkimo taikyti sau palankesnę normą lieka diskutuotinas.

Taigi antrojoje darbo dalyje buvo apžvelgti įvairūs juridinio asmens dalykinės reputacijos apsaugos ir gynybos būdai. Jų yra išties įvairių, tačiau tai yra daugiau praktiniai

¹⁰⁷ LAT CBS UAB „Verslo žinios“ v. UAB „Vakaro žinios“, bylos Nr. 3K-3-165/2008.

¹⁰⁸ Markauskas L. Reklamos teisinis reglamentavimas. Mokesčių srautas: Vilnius, 2008. P.133.

¹⁰⁹ LAT CBS UAB „Verslo žinios“ v. UAB „Vakaro žinios“, bylos Nr. 3K-3-165/2008.

pavyzdžiai ir situacijos, kai tuo tarpu būtų reikalingesnis bendresnis ir aiškesnis požiūris į juridinio asmens reputacijos apsaugą, kad būtų išvengta įvairių kylančių klausimų, prieštaravimų ar visai neapžvelgtų aspektų. Susiduriama su keliomis pagrindinėmis problemomis: t.y. saviraiškos laisvės santykis su teise į dalykinės reputacijos apsaugą, viešųjų ir privačiųjų juridinių asmenų dalykinės reputacijos apsaugos taikymo kriterijai bei neturtinės žalos priteisimo kriterijai.

3. JURIDINIO ASMENS DALYKINĖS REPUTACIJOS APSAUGA IR SAVIRAIŠKOS LAISVĖ

3.1. Pagrindiniai aspektai derinant teisę į dalykinę reputaciją ir saviraiškos laisvę

Aktuali problema yra teisės į dalykinės reputacijos apsaugą ir saviraiškos laisvės santykis. Kodėl šis santykis yra toks svarbus? Be abejonės, demokratinėje visuomenėje derinant priešingus asmenų interesus, pagrindinis tikslas yra tinkamo visuomenės vertybių balanso siekis. Kiekvienu atveju reikia nustatyti, ar pagrįstas poreikis, ginant juridinio asmens dalykinę reputaciją, riboti saviraiškos laisvę ir atvirkščiai – ar teisė į dalykinės reputacijos apsaugą buvo pagrįstai ir teisėtai suvaržyta atsakovo saviraiškos laisvės naudai. Jeigu didesnis prioritetas būtų suteiktas juridinio asmens dalykinės reputacijos apsaugai, tuomet nukentėtų saviraiškos laisvė ir būtų sudarytos sąlygos riboti visuomenės teisę gauti jai aktualią informaciją. Priešingu atveju, plati laisvė reikšti savo mintis būtų taip pat žalinga, nes tai galėtų pažeisti juridinio asmens dalykinę reputaciją. Šios konkuruojančios vertybės yra saugomos tiek nacionalinės, tiek tarptautinės teisės lygiu.

Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 10 str. 1 d. garantuojama, kad „Kiekvienas turi teisę laisvai reikšti savo mintis ir įsitikinimus. Tai teisė laisvai laikytis savo nuomonės, gauti bei skleisti informaciją ir idėjas.“ Tačiau ši teisė nėra absoliuti ir to paties straipsnio 2 dalyje numatyta, kad naudojimasis šiomis laisvėmis, kadangi tai susiję su pareigomis bei atsakomybe, gali būti sąlygojamas tokių <...> apribojimų <...>, kuriuos numato įstatymas ir kurie demokratinėje visuomenėje būtini <...> kitų asmenų orumui ar teisėms apsaugoti <...>“¹¹⁰ EŽTT savo jurisprudencijoje atidžiai išanalizavo saviraiškos laisvės ir teisės į dalykinę reputaciją santykį bei išskyrė esminius principus, į kuriuos turi būti atsižvelgiama. Pavyzdžiui, byloje Steel ir Morris prieš Didžiąją Britaniją aplinkosaugos aktyvistai Helen Steel ir David Morris paskleidė brošiūrą, kritikuojančią kompaniją McDonald's. EŽTT šioje byloje

¹¹⁰ Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=19841&p_query=&p_tr2=.

nustatė, kad buvo pažeistas Konvencijos 6 straipsnis ir pareiškėjų teisės turi būti saugomos pagal Konvencijos 10 straipsnį. Buvo sukritikuoti Didžiosios Britanijos įstatymai, kurie nesugebėjo apsaugoti visuomenės teisės diskutuoti apie korporacijas, kurių verslo praktika daro poveikį žmonių gyvenimui ir aplinkai. Šioje byloje buvo susisteminti šie pagrindiniai principai. Pirmiausia, saviraiškos laisvės ribojimas yra galimas tik esant būtinumui demokratinėje visuomenėje ir primygtiniam socialiniam poreikiui. Kadangi „saviraiškos laisvė yra viena esminių demokratinės visuomenės pagrindų ir viena svarbiausių jos progreso sąlygų. Pažymėtina, kad ši laisvė yra taikoma ne tik „informacijai“ arba „idėjoms“, kurios priimamos palankiai, laikomos neužgauliomis ar nevertomis dėmesio, bet ir toms, kurios įžeidžia, šokiruoja ar trikdo. Tai lemia pliuralizmo, tolerancijos ir liberalumo reikalavimai, be kurių nebūtų „demokratinės visuomenės“. Konvencijos 10 straipsnyje nurodyta, kad saviraiškos laisvei yra taikomos išimtys, kurios turi būti aiškinamos griežtai, o apribojimų reikalingumas turi būti nustatomas įtikinamai.“¹¹¹ Todėl valstybės, spręsdamos, ar yra toks poreikis riboti saviraiškos laisvę, negali pažeisti Konvencijos 10 straipsnyje užtikrintų saviraiškos laisvės standartų ir principų.

Be to, savo praktikoje EŽTT atskyrė fakto konstatavimą (žinią) nuo vertinamųjų teiginių (nuomonės) ir, „skirtingai nei vertinamieji, faktiniai teiginiai gali būti įrodomi. Tačiau net ir vertinamiesiems teiginiams neturi trūkti faktinio pagrindo, be kurio gali būti peržengta riba.“¹¹² Todėl teismui būtina atsižvelgti į visą bylos aplinkybių kontekstą: teiginių formuluotes, jų pateikimo aplinkybes, formą ir būdą ar pateiktas realios situacijos vertinimas, ar nuomonės pareiškimas be jokio faktinio pagrindo. EŽTT laikosi nuomonės, kad saviraiškos teisė nėra absoliuti ir „net žiniasklaida neturi teisės peržengti tam tikrų ribų, ypač reputacijos apsaugos atveju. Apsauga žiniasklaidai garantuojama 10 straipsniu siekiant informuoti bendrą interesą turinčiais klausimais yra sąlygojama taip, kad saviraiškos laisve besinaudojantys asmenys privalo elgtis sąžiningai siekiant pateikti tikslią ir patikimą informaciją, laikytis etikos normų.“¹¹³ Teismas, priimdamas sprendimą, vadovaujasi šių teisių pusiausvyros ir tarpusavio derinimo principais.

JAV teismų praktikoje yra akcentuojama saviraiškos laisvės apsauga, pavyzdžiui, *New York Times v. Sullivan* byloje nurodyta, kad „mes laikome šį atvejį kilus iš gilaus nacionalinio tikėjimo principu, kad debatai visuomenei aktualiais klausimais turi būti laisvi, energingi ir

¹¹¹ Strasbourg Judgment Case of Steel and Morris v. The United Kingdom; 15 February 2005 // <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=1&portal=hbkm&action=html&highlight=steel%20%7C%20morris&sessionid=69767687&skin=hudoc-en>; 87 pastraipa.

¹¹² Ten pat.

¹¹³ Ten pat, 90 pastraipa.

atviri, ir kad jie taip pat įtrauktų karštas, kandžias ir kartais nemaloniai aštrias atakas <...>“¹¹⁴. Didžiojoje Britanijoje yra taikoma Reynolds privilegija, kuri reiškia, kad atsakovas gali būti atleistas nuo atsakomybės ir tam tikrais atvejais jam gali būti pritaikyta ribota privilegija (angl. qualified privilege) įvertinant publikacijas, kuriomis paskleista neteisinga informacija plačiajai visuomenei.¹¹⁵ Norint taikyti šią privilegiją, svarbu įrodyti, kad visuomenė buvo suinteresuota sužinoti konkrečią informaciją, o visuomenės informavimo priemonė turėjo poreikį skleisti šią informaciją visuomenei. Todėl Reynolds privilegija yra susijusi su tinkamu laipsniu atsakingo žurnalizmo apsaugos, kai yra pranešama visuomenę dominanti informacija.¹¹⁶ Šios privilegijos kontekste lordas Nicholls savo nuomonėje suformulavo dešimt aplinkybių, į kurias turėtų atsižvelgti teismai derindami teisę į reputacijos apsaugą ir žodžio laisvę bei taikydami Reynolds privilegiją:

1. Pareiškimų rimtumas. Kuo rimtesni kaltinimai, pareiškimai, tuo labiau visuomenė yra klaidinama, jeigu šie kaltinimai nėra tiesa;
2. Informacijos pobūdis ir apimtis, kurioje pateikiama svarbi visuomenei informacija;
3. Informacijos šaltinis. Kai kurie informatoriai neturi tiesioginės informacijos apie įvykius;
4. Ar buvo imtasi žingsnių patikrinti paskelbtą informaciją;
5. Informacijos statusas. Pareiškimai jau galėjo būti tirti;
6. Informacijos pateikimo skubotumas. Žinios dažnai yra nykstančio būtinumo, aktualumo;
7. Ar buvo siekiama gauti ieškovo komentarą. Jis gali turėti informacijos, kurios kiti neturi ar dar neatskleidė;
8. Ar straipsnyje buvo pateikta ieškovo nuomonė apie įvykį;
9. Straipsnio tonas. Laikraštis gali kelti klausimus ar paskatinti tyrimą;
10. Publikacijos aplinkybės, įskaitant laiko pasirinkimą.¹¹⁷

Taigi poreikis derinti šias dvi vertybes yra svarbus, nes vienos jų suabsoliutinimas reikštų kitos pažeidimą. Tiek EŽTT, tiek JAV bei Didžiosios Britanijos teismai pripažįsta poreikį demokratinėje visuomenėje turėti savo įsitikinimus ir juos reikšti. Tačiau saviraiškos laisvė turi turėti ribas, nes jeigu informacija yra skleidžiama nesąžiningai, turint tikslą pažeminti juridinio asmens dalykinę reputaciją, o visuomenė visai neturi poreikio sužinoti šios informacijos, tokia situacija neturėtų būti toleruojama, o pažeista teisė ginama. Tuo atveju, kai juridinio asmens dalykinė reputacija yra suabsoliutinama, nors egzistuoja aiškus visuomenės interesas žinoti

¹¹⁴ U.S. Supreme Court New York Times Co. v. Sullivan, 376 U.S. 254 (1964) // <http://caselaw.lp.findlaw.com/cgi-bin/getcase.pl?court=US&vol=376&invol=254>;

¹¹⁵ Milo D. Defamation and Freedom of Speech. Oxford university press, 2008. P.46.

¹¹⁶ Milo D. Defamation and Freedom of Speech. Oxford university press, 2008. P.73.

¹¹⁷ House of Lords Opinions of the Lords of Appeal for Judgment in the Cause Reynolds v. Times Newspapers Ltd and Others [1999] UKHL 45; <http://www.bailii.org/uk/cases/UKHL/1999/45.html>;

daugiau apie šio asmens vykdomą veiklą, tuomet saviraiškos laisvė neturėtų būti nepagrįstai ribojama.

Lietuvos teisėje laisvė reikšti savo mintis ir įsitikinimus taip pat yra laikoma viena iš svarbiausių demokratinės visuomenės principų. LR Konstitucijos 25 str. įtvirtinta teisė „turėti savo įsitikinimus ir juos laisvai reikšti“.¹¹⁸ Tačiau saviraiškos laisvė nėra absoliuti, nes kiekvienas asmuo įgyvendindamas savo teises neturi varžyti kitų asmenų teisių ir laisvių. Todėl LR Konstitucijos 22 str. nurodyta, kad „Įstatymas ir teismas saugo, kad niekas nepatirtų savavališko ar neteisėto kišimosi į <...> garbę ir orumą.“¹¹⁹ Todėl tiek garbė bei orumas (atitinkamai juridinio asmens dalykinė reputacija), tiek saviraiškos laisvė yra teisės saugomos vertybės ir kiekvienas asmuo, kuris naudojasi savo teisėmis, privalo jomis nepiktnaudžiauti ir laikytis įstatymų nustatytų apribojimų. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 1998 m. gegužės 15 d. Senato nutarimo 1 punkte yra pažymėjęs, kad teismai yra įpareigoti „nagrinėjant garbės ir orumo gynimo bylas, derinti konstitucines nuostatas – teisę turėti savo įsitikinimus ir juos laisvai reikšti, gauti, skleisti informaciją bei idėjas ir teisę į garbę, orumą <...>“.¹²⁰ Tokiu būdu spaudos laisvė ir teisė skleisti informaciją yra teisėta tol, kol nepažeidžia kito asmens garbės bei orumo. Nors Senato nutarime yra nurodytos fizinio asmens vertybės – garbė ir orumas, bet taikant šią nuostatą kartu su to paties nutarimo 5 punktu, kuriame pažymėta, kad gynimo objektas šios kategorijos bylose yra ir juridinio asmens geras vardas, leidžia daryti išvadą, kad saviraiškos laisvė turi būti derinama ir su teise į juridinio asmens dalykinę reputaciją. Teismai, nagrinėdami bylas, turi vadovautis LR Konstitucija, LR Civiliniu kodeksu, LR Visuomenės informavimo įstatymu, Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, Europos Tarybos Parlamentinės Asamblėjos rezoliucija dėl žurnalistikos etikos Nr. 1003(1993), Europos Žmogaus Teisių Teismo praktika. Vertindamas šių konstitucinių vertybių santykį, V. Mikelėnas pažymėjo, kad „faktiškai kiekviename byloje dėl garbės ir orumo gynimo teismui tenka nelengva užduotis – surasti pusiausvyrą tarp teisės reikšti savo įsitikinimus (dar vadinamos spaudos laisvės principu) ir teisės į orumą bei jo gynimą.“¹²¹ Pažeidus asmens garbę ir orumą (atitinkamai juridinio asmens dalykinę reputaciją), spaudos laisvės principo įgyvendinimas tampa piktnaudžiavimu teise. Kadangi kitų asmenų teisių pažeidimas yra neteisėtas atsakomybę sukeliantis veiksmas, civilinės atsakomybės taikymas yra natūrali reakcija į visuomenės informavimo priemonių

¹¹⁸ Lietuvos Respublikos Konstitucija // <http://www3.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm>.

¹¹⁹ Ten pat.

¹²⁰ Lietuvos Aukščiausiojo teismo Senato 1998 m. gegužės 15 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 7, 71 straipsnių ir Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo taikymo teismų praktikoje nagrinėjant garbės ir orumo gynimo civilines bylas“// http://www.lat.lt/4_tpiuleteniai/senos/nutartis.aspx?id=26782.

¹²¹ V. Mikelėnas. Asmens reputacijos gynimas: lyginamoji analizė//Teisė. 1995, Nr. 29. P.71.

piktnaudžiavimą spaudos laisve. Taigi teismai ieškodami šių dviejų teisių balanso vadovaujasi teisių pusiausvyros ir tarpusavio derinimo principais, t.y. vadinamuoju proporcingumo principu.

Pirmausia, šių vertybių pusiausvyrą bandoma išlaikyti paskirstant įrodinėjimo pareigas dalykinės reputacijos apsaugos bylose. Ieškovas šios kategorijos bylose turi įrodyti faktą, jog paskleistos žinios žemina jo dalykinę reputaciją, o atsakovas turi įrodyti faktą, jog paskleistos žinios atitinka tikrovę. Todėl jeigu atsakovas skleidžia melagingus duomenis, jis negalės įrodyti jų atitikimo tikrovei ir tokiu būdu bus ginama pažeista juridinio asmens dalykinė reputacija. Tuo atveju, jeigu ieškovas neįrodys, jog paskleistais duomenimis jam buvo padaryta žala ar nukentėjo jo dalykinė reputacija, tuomet nebus pagrindo riboti saviraiškos laisvės.

Antra, pažymėtina, kad Lietuvos teismų praktikoje tuo atveju, jeigu buvo paskleista objektyviais tiesos kriterijais patikrinama informacija (žinia), tuomet teismai atidžiai įvertina jų atitikimą tikrovei. Atsižvelgiama į tai, kad „žinių atitikimo tikrovei faktui nustatyti neturi reikšmės neesminiai paskleistos informacijos netikslumai, jeigu jie neturi įtakos faktui egzistuoti (pavyzdžiui, netiksliai nurodytas laikas, vietovės ir panašiai).“¹²² Todėl paskleistos žinios neatitinka tikrovės, jeigu faktai tikrovėje neegzistavo, įvykiai klostėsi ne taip, kaip nurodoma, tačiau nereikalaujama, kad paskleistos žinios absoliučiai atitiktų tikrovę. V. Mikelėnas analizuoja, kaip tiksliai atsakovas privalo įrodyti, kad paskleistos žinios atitinka tikrovę: „ar tam, kad atsakovas būtų atleistas nuo civilinės atsakomybės, pakanka įrodyti paskleistų žinių didesnę ar mažesnę atitikimą tikrovei, pavyzdžiui, tai kad paskleistose žiniose yra 60, 70 ar 80 procentų tiesos, ar būtina įrodyti, jog paskleistos žinios absoliučiai atitinka tikrovę, t.y. jos visu šimtu procentų yra teisingos? Atsakymą turėtų rasti teismas, atsižvelgdamas į konkrečios bylos aplinkybes.“¹²³ Taigi aplinkybė, kad nėra reikalaujama, kad žinios absoliučiai atitinka tikrovę, ir suteikiama galimybė įrodyti didesnę ar mažesnę jų teisingumą, leidžia apsaugoti žodžio laisvę. Tokiu būdu informacijos skleidėjas gali būti ne taip suvaržomas ir žinoti, kad jam nėra būtina įrodyti, kad paskleisti duomenys absoliučiai atitinka tikrovę. Pavyzdžiui, vienoje Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartyje buvo pažymėta, kad „bylą nagrinėję teismai padarė pagrįstą išvadą, kad informacijos netikslumas dėl įmonės, rėmusios krepšinio klubą, įvardijimo nesudaro pagrindo laikyti, jog yra pažeistas ieškovo geras vardas.“¹²⁴ Taigi atsakovas, paskleidęs ne visiškai tikslią informaciją, gali nepažeisti ieškovo teisių. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas savo nutartyse dažnai remiasi Europos Žmogaus Teisių Teismo praktika, kurioje nurodyta, kad „teisė skleisti informaciją ir idėjas apima ne tik teisę skleisti neutralią informaciją ir idėjas, kurios yra palankios ir neįžeidžiančios, bet ir informacija, kuri yra šokiruojanti, erzinti ar trikdanti

¹²² Lietuvos Aukščiausiojo teismo Senato 1998 m. gegužės 15 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 7, 71 straipsnių ir Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo taikymo teismų praktikoje nagrinėjant garbės ir orumo gynimo civilines bylas“// http://www.lat.lt/4_tpiuleteniai/senos/nutartis.aspx?id=26782

¹²³ V. Mikelėnas. Asmens reputacijos gynimas: lyginamoji analizė//Teisė. 1995, Nr. 29. P 97.

¹²⁴ LAT CBS Vilniaus krepšinio klubas "Rytas" v. UAB "Veidas" ir kt., bylos Nr. 3K-3-1286/2000.

visuomenę ar jos dalį. Taigi Konvencija gina ne tik asmenį, kuris paskleidė ne visiškai tikslią informaciją, tačiau tą darė sąžiningai, nepiktnaudžiaudamas teise skleisti informaciją, t.y. neperžengdamas Konvencijos 10 straipsnio 2 dalies nustatytų šios teisės ribų. Kartu teismas yra pabrėžęs, kad spauda negali peržengti jai nustatytų ribojimų, kurių reikia kitų asmenų garbei ir orumui garantuoti.¹²⁵ Tačiau informacijos skleidėjas, žinodamas, kad yra nevaržomas ir kad jam suteikta galimybė skleisti ne visai tikslią informaciją, gali pradėti piktnaudžiauti šia savo teise ir pažeisti juridinio asmens dalykinę reputaciją.

Todėl Lietuvos teismų praktikoje yra kreipiamas dėmesys į atsakovo sąžiningumą, t.y. ar jis sąmoningai siekė paskelbti tikrovės neatitinkančią informaciją ir taip pažeminti ieškovo gerą vardą. Pavyzdžiui, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2001 m. gegužės 9 d. nutartyje nurodyta, kad „Konvencija (10 str.) gina ne tik asmenį, paskleidusį absoliučiai teisingą informaciją, bet ir asmenį, kuris paskleidė ne visiškai tikslią informaciją, tačiau tai darė sąžiningai, nepiktnaudžiaudamas teise, neignorodamas kito asmens teisių bei laisvių. Nagrinėjamoje byloje teismai nenustatė, jog atsakovas būtų sąmoningai siekęs paskelbti tikrovės neatitinkančią informaciją ir tuo pažeminti gerą UAB „Klevo lapas“ vardą.“¹²⁶ Tiesa, net ir sąžiningai paskleista informacija neapsaugo juridinio asmens nuo jo dalykinės reputacijos sumenkėjimo ir tai atsiliepia veiklos rodikliams: klientų skaičiui, pelnui, darbuotojų rotacijai ir kt. Todėl teismui tenka nelengva užduotis įvertinti, ar iš tiesų pagrįstai buvo paskleista ši informacija.

Tuo atveju, jeigu informacija buvo paskleista subjektyviu būdu, tokiu kaip nuomonė, pirmiausia problemų kyla atirbojant ją nuo objektyviųjų saviraiškos būdų. Ne visada yra lengva atskirti vertinamuosius teiginius (nuomonę) nuo faktų konstatavimo (žinios). Būtina atsižvelgti į visą bylos aplinkybių kontekstą: teiginių formuluotes, jų pateikimo aplinkybes, formą ir būdą. Tačiau šis atskyrimas yra svarbus, nes Lietuvos Aukščiausiasis Teismas Senato nutarime yra pažymėjęs, kad asmens teisės yra ginamos paskelbus žinias. Ne kartą ši sąlyga buvo pažymėta ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartyse, pavyzdžiui, 2005 m. lapkričio 7 d. nutartyje buvo konstatuota, kad „Civilinės atsakomybės už garbės ir orumo, dalykinės juridinio asmens reputacijos pažeidimą taikymo sąlyga yra tikrovės neatitinkančių žinių paskleidimas“.¹²⁷ Nuomonė, skirtingai nei faktiniai teiginiai, negali būti įrodoma, tačiau jai taipogi neturi trūkti faktinio pagrindo. Tačiau gali pasitaikyti situacijų, kai pati informacija gali būti pateikta kaip nuomonė, leidžianti daryti išvadą apie tam tikro fakto egzistavimą. Tokia paslėpta žinia gali pažeisti juridinio asmens dalykinę reputaciją. Šią galimybę pažymi ir V. Mikelėnas: „reikia turėti omenyje, jog ne visada informacija apie tam tikrus faktus yra pateikiama tiesmukiškai. Teiginiai gali būti suformuluoti labai aptakiai, netiesiogiai, tačiau taip,

¹²⁵ LAT CBS Vilniaus krepšinio klubas "Rytas" v. UAB "Veidas" ir kt., bylos Nr. 3K-3-1286/2000.

¹²⁶ LAT CBS UAB "Respublikos leidiniai" v. UAB "Klevo lapas", bylos Nr. 3K-3-556.

¹²⁷ LAT CBS LNVA „Linava“ v. UAB „Spaudos elementai“, bylos Nr. 3K-3-541.

jog su ta informacija susipažinę asmenys gali padaryti prielaidą ar išvadą apie tam tikro fakto egzistavimą.¹²⁸ Todėl teismai, nagrinėdami šios kategorijos bylas, turi itin atidžiai atriboti žinią nuo nuomonės, kad būtų apginta pažeista juridinio asmens dalykinė reputacija.

Be to, vis dar kyla klausimų ir abejonių, kaip juridiniai asmenys gali apsaugoti savo dalykinę reputaciją, kai yra paskleista dalykinę reputaciją žeminanti nuomonė. Šiuo atveju, pastarosiose Lietuvos Aukščiausiojo Teismo bylose yra pabrėžiama, kad „jeigu asmens garbė ar orumas, juridinio asmens reputacija yra pažeidžiami subjektyviais saviraiškos būdais (išsakant nuomonę, komentarą ar vertinimą, sukuriant ir pateikiant kūrybos aktus ar kt.), tai pažeistos teisės ginamos taikant atitinkamas Lietuvos teisėje (įskaitant tarptautines sutartis ir konvencijas, pvz., Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvenciją) galiojančias nuostatas ir jose įtvirtintus teisių gynimo būdus – pažeidimo pripažinimą, publikacijų ribojimą, turtinės ar neturtinės žalos atlyginimą ir kt.“¹²⁹ Kitoje byloje, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nurodė, kad „iš esmės tarptautinėje ir nacionalinėje praktikoje juridinio asmens reputacija ginama ne tik nuo ją žeminančių tikrovės neatitinkančių žinių skleidimo, bet ir nuo nesąžiningos, neturinčios objektyvaus faktinio pagrindo kritikos, nuomonės ar vertinimo.“¹³⁰ Pažymėtina, kad tokio precedento, kai juridinio asmens dalykinė reputacija būtų apginta paskleidus nesąžiningą nuomonę dar nebuvo. Taip pat nėra pateikto konkretaus gynimo mechanizmo, kuris suteiktų galimybę juridiniams asmenims ginti savo dalykinę reputaciją paskleidus nuomonę, o ne žinią. Vis dėlto Lietuvos Aukščiausiasis Teismas remiasi LR Visuomenės informavimo įstatymo 51 straipsnio 1 dalimi, kurioje nustatyta, kad viešosios informacijos rengėjai, skleidėjai ir pareigūnai atsako už LR Visuomenės informavimo įstatymo ir kitų įstatymų, Lietuvos Respublikos tarptautinių sutarčių, reglamentuojančių viešosios informacijos rengimą, pažeidimus.¹³¹ Tuo remdamasis teismas konstatavo, kad „iš to išplaukia, kad už netinkamą nuomonės ar kritikos reiškimą turi būti taikoma teisinė atsakomybė.“¹³² Tačiau ši gynybos galimybė yra pateikta abstrakčiai ir nedetalizuojant. Be to, galima sutikti su V. Mikelėno nuomone, kad „reikalavimas paneigti nuomonę būtų tolygus reikalavimui atsisakyti savo nuomonės, t.y. savo pažiūrų, įsitikinimų. O tai prieštarautų ir minėtajai Konvencijai, ir Lietuvos Respublikos Konstitucijos 25 straipsniui.“¹³³ Todėl atsakovo įpareigojimas paneigti savo nuomonę būtų per griežta sankcija ir galėtų būti vertinama panašiai, kaip reikalavimas atsiprašyti ieškovo už paskleistą informaciją, t.y. negalima reikalauti keisti vidinių įsitikinimų, kad ir kokie klaidingi jie bebūtų. Be to,

¹²⁸ V. Mikelėnas. Asmens reputacijos gynimas: lyginamoji analizė//Teisė. 1995, Nr. 29. P.96.

¹²⁹ LAT CBS UAB „Šilutės komunalininkas“ v. P. S. II „Uola“, bylos Nr. 3K-3-667/2006.

¹³⁰ LAT CBS UAB „Neo Group“ v. S.G., bylos Nr. 3K-3-441/2010.

¹³¹ Lietuvos Respublikos Visuomenės informavimo įstatymas // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=383812&p_query=&p_tr2=.

¹³² LAT CBS UAB „Šilutės komunalininkas“ v. P. S. II „Uola“, bylos Nr. 3K-3-667/2006.

¹³³ V. Mikelėnas. Asmens reputacijos gynimas: lyginamoji analizė//Teisė. 1995, Nr. 29. P.96.

vertinant galimybę taikyti atsakomybę ir atitinkamai priteisti turtinę ar neturtinę žalą ieškovui, taip pat yra diskutuotinas klausimas jau vien dėl to, kad praktikoje susiduriama su kliūtimis prisiteisti turtinę ir neturtinę žalą paskleidus žinias, t.y. esant faktų konstatavimui.

Taigi, apibendrinant galima daryti išvadą, kad siekiant derinti saviraiškos laisvę ir teisę į dalykinės reputacijos apsaugą, reikia atsižvelgti:

- ar skleidžiama informacija yra aktuali visuomenei;
- ar informacija pateikta sąžiningai;
- ar buvo siekiama kiek įmanoma labiau patikrinti informaciją prieš ją paskelbiant;
- ar buvo siekiama gauti ieškovo atliepimą, komentarą prieš paskelbiant informaciją.

3.2. Viešieji juridiniai asmenys ir ad hoc viešieji juridiniai asmenys

Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse yra įtvirtintas juridinių asmenų skirstymas į viešuosius ir privačiuosius juridinius asmenis (LR CK 2.34 str. 1 d.). Viešieji juridiniai asmenys yra valstybės ir savivaldybės, jų institucijų arba kitų asmenų, nesiekiančių naudoti sau, įsteigti juridiniai asmenys, kurių tikslas – tenkinti viešuosius interesus (valstybės ir savivaldybės įmonės, valstybės ir savivaldybės įstaigos, viešosios įstaigos, religinės bendruomenės ir t.t.) (LR CK 2.34 str. 2 d.).¹³⁴ Taip pat prie viešųjų juridinių asmenų priskiriami labdaros ir paramos fondai, visuomeninės organizacijos, politinės partijos, profesinės sąjungos, asociacijos ir kt. Viešųjų juridinių asmenų steigėjai, dalyviai nesiekia pelno. Pagrindinis viešojo juridinio asmens veiklos tikslas, skirtingai nei privačiojo, yra tenkinti ne steigėjų, dalyvių, o viešuosius interesus. „Sąvoka „viešieji interesai“ reiškia naudą visuomenei ar jos daliai, taip pat žmonių gerovę. Viešųjų interesų požymis yra jų bendrumas kiekvieno asmens atžvilgiu.“¹³⁵ Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas yra pažymėjęs, kad „viešojo intereso, kaip valstybės pripažinto ir teisės ginamo visuomeninio intereso, įgyvendinimas yra viena iš svarbiausių pačios visuomenės egzistavimo ir raidos sąlygų“.¹³⁶

Tuo tarpu privačiųjų juridinių asmenų tikslas yra tenkinti privačius interesus (LR CK 2.34 straipsnio 3 dalis). Privatus interesas galėtų reikšti bet kokią materialią naudą, pavyzdžiui, pelno dalies, turto prieaugio gavimą), kurią siekia gauti tiek juridinio asmens dalyviai, tiek jo steigėjai ar juridinio asmens organų nariai. Kadangi skiriasi viešųjų ir privačiųjų juridinių

¹³⁴ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=107687.

¹³⁵ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys. Justitia: Vilnius, 2002. P 98.

¹³⁶ Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo 1997 m. gegužės 6 d. nutarimas <http://www.lrkt.lt/dokumentai/1997/n710506a.htm>;

asmenų veiklos tikslai, tokiu būdu skiriasi ir jų dalykinės reputacijos apsaugos ribos. Pavyzdžiui, privataus asmens veikla nėra siejama su viešuoju interesu ar didesniu visuomenės poreikiu sužinoti daugiau informacijos apie šio juridinio asmens veiklą. Todėl viešasis juridinis asmuo turi būti pasiruošęs didesniai visuomenės interesui žinoti daugiau informacijos apie jo veiklą. Kaip pažymima LR CK komentare, „viešasis asmuo nesinaudoja tokiu pat garbės ir orumo gynimu kaip privatus asmuo. Viešo asmens kritika, kad ir kokia griežta ar kandi ji būtų, yra leistina. Todėl viešasis asmuo turi pakęsti ir toleruoti jo atžvilgiu skelbiamą (nors ir nevysiškai tiksliai) informaciją ar nuomonę, kuri privataus asmens atžvilgiu galėtų būti vertinama kaip garbės ir orumo pažeidimas.“¹³⁷ Nors šiame komentare komentuojama LR CK 2.24 straipsnio 6 dalis yra skirta viešiesiems fiziniams asmenims, tačiau Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje ne kartą buvo pasiremta šia norma kalbant ir apie viešuosius juridinius asmenis, taip pat buvo cituotas komentaras.¹³⁸ Todėl galima teigti, kad teismų praktikoje šis straipsnis ir jo komentaras yra vertinti plečiamai, t.y. įtraukiant ir viešuosius juridinius asmenis.

Vėlgi iškyla dalykinės reputacijos apsaugos ir saviraiškos laisvės santykis. Visuomenė turi teisę žinoti apie viešojo juridinio asmens veiklą, tačiau ši teisė nėra absoliuti. Teisės žinoti interesas turi būti pagrįstas, objektyvus ir neperžengti piktnaudžiavimo ribų. Pavyzdžiui, Lietuvos Aukščiausiasis teismas 2005 m. lapkričio 7 d. nutartyje pažymėjo, kad „Lietuvos nacionalinė vežėjų automobiliais asociacija „Linava“ kaip viešasis juridinis asmuo „nesinaudoja tokiu pat garbės ir orumo (juridinio asmens dalykinės reputacijos) gynimu kaip privatus asmuo. Viešojo ir privataus asmens garbės ir orumo (dalykinės reputacijos) gynimo ribos skiriasi.“¹³⁹ Lietuvos Aukščiausiasis Teismas šioje byloje nutarė nekeisti nei pirmos, nei antros instancijų sprendimo bei nutarties ir konstatavo, kad žurnalistas atliko tyrimą nepiktnaudžiaudamas savo nuomone.

Tačiau teismų praktikoje pasitaiko atvejų, kai viešasis juridinis asmuo – valdžios institucija taip pat gina savo dalykinę reputaciją. Pavyzdžiui, byloje ieškovas Švenčionių rajono savivaldybė nurodė, kad atsakovai straipsniu pažeidė ieškovo dalykinę reputaciją pateikdami duomenis apie savivaldybėje dirbančias „mirusias sielas“ kaip viešą kaltinimą, kuris neigiamai paveikė Švenčionių rajono savivaldybės dalykinę reputaciją, tai yra ją pažeidė, ieškovas neargumentavo, kaip pasireiškė šis jo dalykinės reputacijos pažeidimas, nei kaip pasikeitė viešojo nuomonė. Nepaisant to, teismai pripažino dalykinės reputacijos pažeidimą ir įpareigojo atsakovą UAB „Žeimenos krantų“ redakciją paneigti paskelbtus duomenis.¹⁴⁰ Ši byla yra aktuali tuo, kad

¹³⁷ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys. Vilnius: Justitia, 2002.P.72.

¹³⁸ LAT CBS LNVA „Linava“ v. UAB „Spaudos elementai“, bylos Nr. 3K-3-541/2005. LAT CBS UAB „Rožių alėja“ v. UAB „Respublikos leidiniai“, bylos Nr. 3K-3-1077/2003. LAT CBS UAB „Neo Group“ v. S.G., bylos Nr. 3K-3-441/2010.

¹³⁹ LAT CBS LNVA „Linava“ v. UAB „Spaudos elementai“, bylos Nr. 3K-3-541/2005.

¹⁴⁰ Vilniaus apygardos teismo 2010 m. lapkričio 3 d. nutartis byloje Nr. 2A-971-302/2010

kalbant apie valdžios institucijas, kyla klausimas, ar ši jų teisė ginti savo dalykinę reputaciją neapriboja žodžio laisvės. Tokiu būdu, informacijos skleidėjas, žinodamas, kad jam teks pareiga įrodyti, kad paskleistos žinios atitinka tikrovę ir kad tai sukels didelių sunkumų, kitąkart atsisakys rašyti panašiomis temomis, nes nebus tikras, ar sugebės įrodyti žinios atitikimą tikrovei. Taip gali būti apribota visuomenės teisė žinoti apie institucijų veiklą. Juk ne visada yra galimybių patikrinti informacijos atitikimą tikrovei. Be to, Savivaldybė yra valdžios institucija, kuriai natūraliai kyla didelis visuomenės dėmesys. Visuomenė turi poreikį gauti daugiau informacijos apie jos veiklą, todėl ji turi būti atvira visuomenės ir žiniasklaidos kritikai. Atkreiptinas dėmesys, kad ne visur apskritai yra pripažįstama vietos valdžios teisė kreiptis į teismą ginti savo dalykinę reputaciją. Pavyzdžiui, Didžiojoje Britanijoje teismai laikosi nuomonės, kad vietos valdžia (angl. local authority) neturi teisės pareikšti ieškinį dėl šmeižto; tokio veiksmo leidimas varžytų žodžio laisvę ir tai prieštarautų viešajam interesui.¹⁴¹ Tokia nuostata yra nusistovėjusi ir JAV jurisdikcijoje (byla Čikagos miestas v. Tribune Co). Tą patį teigia ir EŽTT: „leistinos kritikos ribos yra platesnės valdžios institucijų atžvilgiu nei privatiems fiziniams asmenims ar netgi politikams. Demokratinėse sistemose valdžios veiksmai ar neveikimas turi būti atidžiai vertinami ne tik įstatymo leidėjų ar teismo, bet ir visuomenės nuomonės (Lombardo v Malta).“¹⁴²

Atkreiptinas dėmesys, kad net ir formaliai esant privačiuoju juridiniu asmeniu pagal savo veiklos formą, tai dar nereiškia, kad juridinis asmuo negali tapti ad hoc viešuoju asmeniu. Pavyzdžiui, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartyje ieškovas UAB „Neo Group“, nors ir formaliai būdamas privačiuoju juridiniu asmeniu, buvo pripažintas ad hoc viešuoju juridiniu asmeniu. Byloje buvo „akcentuojamas dėsningas juridinio asmens veiklos pobūdžio bei visuomeninio reikšmingumo ryšys su jo reputacijos gynimo bei leistinos kritikos ribomis: viešasis juridinis asmuo nesinaudoja tokiu pat dalykinės reputacijos gynimu kaip privatus asmuo, viešojo asmens dalykinės reputacijos gynimo ribos siauresnės, o jo atžvilgiu leistinos kritikos ribos atitinkamai platesnės negu privataus asmens atveju“¹⁴³.

Kitoje byloje, kurioje savo pažeistą reputaciją gynė UAB „Mineraliniai vandenys“ teismas pažymėjo, kad „valstybinio turto - įmonės „Stumbras“ privatizavimas, o tuo pačiu ir privatizavimo konkurso dalyviai sukėlė nemažą visuomenės dėmesį. Ši aplinkybė davė pirmosios instancijos teismui pagrindą šiuo konkrečiu atveju pripažinti ieškovą viešuoju asmeniu.“¹⁴⁴ Be abejo, sunku pasakyti, kada galima tikėtis juridinį asmenį būsiant pripažintu viešuoju juridiniu asmeniu, o kada ne. Šią būtinybę sprendžia teismas atsižvelgęs į bylos

¹⁴¹ Milo D. Defamation and Freedom of Speech. Oxford university press. 2008. P.45.

¹⁴² Milo D. Defamation and Freedom of Speech. Oxford university press. 2008. P.68.

¹⁴³ LAT CBS UAB „Neo Group“ v. S. G., bylos Nr. 3K-3-441/2010.

¹⁴⁴ Apt UAB „Mineraliniai vandenys“ v. K.K., bylos Nr. 2A-192/2004.

aplinkybes ir pagrįstą viešąjį interesą. Viešasis interesas gali kilti iš aplinkos apsaugos, energetikos, visuomenės gerovės ir teisės žinoti informaciją apie vykdomą juridinio asmens veiklą intereso. Be to, siekiant apsaugoti ir viešojo juridinio asmens dalykinę reputaciją, reikia atsižvelgti, ar buvo pagrįstas visuomenės interesas žinoti šią informaciją. Bevertės ir nereikšmingos informacijos paskleidimas padarant žalos dalykinei reputacijai, neturėtų būti toleruojamas. Vertinant viešojo juridinio asmens ir ad hoc viešojo juridinio asmens dalykinės reputacijos apsaugą, pažymėtina, kad jam taikoma toks pat mechanizmas kaip ir prieštarigai vertinamiems juridiniams asmenims, t.y. „kai dalykinę reputaciją gina asmuo, kurio veikla visuomenėje yra vertinama prieštarigai, jis turi įrodyti, jog paskleistų žinių padariniai yra rimti neigiami asmens vertinimo poslinkiai: finansiniai nuostoliai, neigiamas poveikis savininkams ir darbuotojams, kiti neigiami padariniai ar panašaus pobūdžio aplinkybės“.¹⁴⁵ Tuo tarpu visiems kitiems privatiems juridiniams asmenims pakanka įrodyti, kad dėl paskleistos informacijos pasikeitė jo savybių, veiklos, rezultatų vertinimas ar požiūris į jį, kad teigiamas vertinimas sumažėjo ar tapo neigiamas. Vėlgi ribos tarp privataus ir viešojo juridinio asmens bei kriterijai, pagal kuriuos privatus juridiniai asmenys tampa ad hoc viešaisiais juridiniais asmenimis yra neapibrėžti. Šiuo atveju atsakomybė tenka teismui tinkamai ir objektyviai įvertinti bylos aplinkybes ir pateiktus įrodymus.

4. NETURTINĖS ŽALOS PRITEISIMAS

LR Konstitucijos 30 straipsnyje nurodyta, kad „asmeniui padarytos materialinės ir moralinės žalos atlyginimą nustato įstatymas.“¹⁴⁶ LR CK 6.250 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad „Neturtinė žala yra asmens <...> pažeminimas, reputacijos pablogėjimas, bendravimo galimybių sumažėjimas ir kita, teismo įvertinti pinigais.“¹⁴⁷ Skirtingai nei turtinė, neturtinė žala yra atlyginama tik įstatymo nurodytais atvejais. Juridiniams asmenims teisę atlyginti neturtinę žalą už dalykinės reputacijos pažeidimą suteikia LR CK 2.24 straipsnio 1 ir 8 dalys. Neturtinė žala, juridinio asmens atžvilgiu, suprantama kaip: nepatogumai, reputacijos pablogėjimas, bendravimo galimybių (ryšių su klientais ir partneriais) sumažėjimas ir kita. Neturtinė žala yra įvertinama ir atlyginama pinigais nepaisant to, kad žala padaroma vertybėms, neturinčioms piniginės išraiškos (šiuo atveju dalykinė reputacija).

Pasitaiko nuomonių ir yra teigiama, kad juridiniai asmenys, gindami savo dalykinę reputaciją, neturėtų pretenduoti į neturtinės žalos atlyginimą. L. Meškauskaitė pažymi, jog kadangi absoliuti dauguma požymių pateiktų LR CK 6.250 straipsnio 1 dalyje yra būdingi tik

¹⁴⁵ LAT CBS UAB „Neo Group“ v. S. G., bylos Nr. 3K-3-441/2010.

¹⁴⁶ Lietuvos Respublikos Konstitucija // <http://www3.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm>.

¹⁴⁷ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=107687.

fiziniam asmeniui ir sunkiai pritaikomi juridiniam asmeniui. Taip pat kadangi negalima kompensuoti to, ko juridinis asmuo negali patirti, todėl, kai kurių autorių nuomone, juridiniam asmeniui turėtų būti kompensuojama tik turtinė žala. Todėl vargu ar galima sutikti su Civilinio kodekso antrosios knygos autorių nuomone, kad dalykinės reputacijos sumenkinimas gali padaryti juridiniam asmeniui tiek turtinės, tiek neturtinės žalos.¹⁴⁸ Vargu, ar būtų galima būtų sutikti su šia nuomone, nes juridinio asmens teisę į neturtinės žalos atlyginimą įrodo vien tai, kad anksčiau vartotą sąvoką „moralinė žala“ pakeitė platesnė sąvoka „neturtinė žala“, skirta ne tik fiziniams, bet ir juridiniams asmenims. Apie neturtinės žalos padarymo juridiniams asmenims, nors ir glaustai, bet užsimena V.Mikelėnas. Jo nuomone neturtinė žala gali būti padaroma asmens reputacijos visuomenėje pablogėjimu. Pavyzdžiui, dėl konkurentų paskleistos melagingos informacijos apie gaminių kokybę juos gaminanti įmonė praranda patikimo verslo partnerio reputaciją.¹⁴⁹

S. Cirtautinė pateikia išvadą, kad priteisiant juridiniams asmenims neturtinės žalos atlyginimą taikytini bendri neturtinės žalos atlyginimo pagrindai: neturtinė žala atlyginama tik įstatymu numatytais atvejais; vien tik atitinkamos neturtinės teisės pažeidimas ex facto nereiškia ir neturtinės žalos padarymo; taip pat skirtingai nei fiziniams asmenims, juridiniams taikomi griežtesni dalykinės reputacijos sumenkinimo bei neturtinės žalos įrodinėjimo kriterijai.¹⁵⁰ Su šiais kriterijais galima būtų sutikti, tačiau jau anksčiau darbe buvo pažymėta, kad juridiniams asmenims sunkiai sekasi įrodyti visas būtinas civilinės atsakomybės sąlygas, ypač žalą ir priežastinį ryšį. Deja, bet ieškovai kreipdamiesi į teismą ir gindami savo pažeistą dalykinę reputaciją praktiškai nesiekia įrodyti fakto, kad pasikeitė juridinio asmens savybių, veiklos, rezultatų vertinimas ar požiūris į jį, kad teigiamas vertinimas sumažėjo ar tapo neigiamas. Tuo labiau nesiekia įrodyti realių faktinių padarinių. Juridiniai asmenys yra linkę vartoti nekonkrečias ir abstrakčias sąvokas. Pavyzdžiui, byloje, kurioje ieškovas UAB „Simon Louwerse International Transport“ kreipėsi į teismą, nurodydamas, kad atsakovas UAB „Dinaka“ elektroniniu paštu paskleidė duomenis, kurie neatitinka tikrovės, pažeidė ieškovo dalykinę reputaciją ir *tai ilgam laikui sumažino klientų skaičių bei pajamas*. Ieškovas prašė priteisti 200 000 Lt neturtinės žalos atlyginimo. Tiek pirmosios, tiek apeliacinės instancijų teismai priteisė iš atsakovo ieškovui 20 000 Lt neturtinės žalos, konstatuodami ieškovo teisių pažeidimą ir nustatydami neturtinės žalos faktą remiantis tik ieškovo teiginiais, kurie nebuvo paremti jokiais objektyviais įrodymais. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas paliko žemesnių instancijų teismų sprendimą ir nutartį nepakeistus ir nurodė, kad teismai padarė pagrįstą išvadą, kad žodžiai ir junginiai, kuriais

¹⁴⁸ L. Meškauskaitė. Galimybė apginti juridinio asmens reputaciją // Juristas, 2005 m. Nr. 11. P. 24.

¹⁴⁹ Mikelėnas V. Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai. Vilnius: Justitia, 1995. P.190.

¹⁵⁰ Cirtautienė S. Šiuolaikinė neturtinės žalos atlyginimo kaip civilinių teisių gynimo būdo koncepcija: daktaro dis. soc. mokslai: teisė (01S)/ MRU.-V., 2007. P.147.

išsakyta informacija, *pagal savo pobūdį yra žeminantys, jų paskleidimas suteikia neigiamą nuomonę apie asmens dalykinę reputaciją*. Paskleisto laiško turinys rodo, kad, skleidžiant informaciją, nebuvo išlaikyta teisės skleisti informaciją ir teisės į gero vardo gynimą pusiausvyra.¹⁵¹ Tačiau toks abstraktus ir nedetalus pažeistos juridinio asmens dalykinės reputacijos (ypač siekiant prisiteisti neturtinę žalą) argumentavimas kelia abejonių. Ieškovas turi įrodyti, o teismas konstatuoti realius faktinius padarinius, nes šiuo atveju lieka neaišku, ar verslo partneriai iš tiesų suabejojo ieškovo, kaip ekspedicinės firmos, patikimumu, ar jie patikėjo paskleistais duomenimis, kaip pasireiškė neigiama įtaka ieškovo veikloje, tuo labiau, kai informaciją gavo tik trys teismo nustatytos įmonės.

Kitoje byloje, ieškovas UAB „Birių krovinių terminalas“ pateikė ieškinį teismui, nurodydamas, kad atsakovas UAB „Ekstra“ žurnalas straipsniu „Valdininkai ir teisėsaugos institucijos pro pirštus pažiūrėjo į diversiją“ paskleidė žeminančio pobūdžio, tikrovės neatitinkančius duomenis apie ieškovą, *formuodamas neigiamą bendrovės įvaizdį visuomenėje ir dėl to buvo pažeista jo dalykinė reputacija*. Prašyta priteisti 150 000 Lt neturtinės žalos atlyginimo. Tiek pirmosios, tiek apeliacinės instancijų teismai konstatavo, kad atsakovas pažeidė ieškovo teises, *iškraipė informaciją apie įmonę ir ją pateikė kaip tikrą, žinios paskleidimo mastas platus*, todėl teismas iš atsakovo ieškovo naudai priteisė 15 000 Lt neturtinės žalos atlyginimą. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas paliko apeliacinės instancijos nutartį nepakeistą.¹⁵² Šiuo atveju taip pat trūksta įrodymų, kurie pagrįstų dalykinės reputacijos pažeminimą, atsiradusį dėl neigiamai pasikeitusio juridinio asmens savybių vertinimo, požiūrio į jį. Vien pats neigiamas paskleistų duomenų pobūdis neįrodo pažeistos dalykinės reputacijos fakto.

Todėl gali susidaryti įspūdis, kad neturtinė žala ginant juridinio asmens dalykinę reputaciją šiais atvejais yra priteisiama baudine forma, t.y. nesiekiant kompensuoti patirtą žalą, o tiesiog ją konstatuojant be specialių įrodymų ar paskaičiavimų, o vien iš tvirtinimo, kad buvo pažeista dalykinė reputacija. Iš tiesų, sunku nustatyti priežastinį ryšį tarp atsakovo veiksmų ir galimų nuostolių ateityje. Be to, jeigu patirta neturtinė žala pasireiškėtų klientų skaičiaus sumažėjimu, produkcijos pardavimų sumažėjimu, pelno sumažėjimu, tai būtų sunku spręsti, ar tai įvyko dėl paskleistos informacijos ar dėl paties juridinio asmens kaltės, pavyzdžiui, juridinis asmuo galėjo aplaidžiai vykdyti savo veiklą. Kuo tolimesnės pasekmės, tuo sunkiau nustatyti priežastinį ryšį. Tačiau nepaneigiama tai, kad reputacija yra susijusi su ateitimi: būtent pažeista reputacija atsiliepia ateityje. M. Emberland nurodo, kad pareiškėjas, siekdamas prisiteisti patirtą neturtinę žalą EŽTT, turi įrodyti priežastinį ryšį, kuris turi būti aukštas neatsižvelgiant į tai, kas yra pareiškėjas. Juridiniai asmenys siekia ateities pelno, kompanijų pareiškimai sieja ateities

¹⁵¹ LAT CBS UAB „Simon Louwerse International Transport“ v. UAB „Dinaka“, bylos Nr. 3K-3-169/2006.

¹⁵² LAT CBS UAB „Birių krovinių terminalas“ v. UAB „Ekstra“ žurnalas, bylos Nr. 3K-3-100/2009.

nuostolius, hipotetinę žalą, kurie nėra lengvai patikrinami. Tokiomis aplinkybėmis EŽTT nėra linkęs priteisti šią žalą.¹⁵³

Neturtinės žalos atlyginimas yra vienas iš būdų apginti dalykinę reputaciją, tačiau neturtinė žala negali būti paremta hipotetiniais spėjimais apie galimą žalą ateityje ir jeigu ieškovas neturi objektyvių įrodymų, kurie pagrįstų būsimą žalą, tuomet siūlytina rinktis kitus ne mažiau efektyvius gynybos būdus. Šiame darbe buvo pateikti įvairūs juridinio asmens dalykinės reputacijos apsaugos būdai, kuriais galėtų pasinaudoti juridinis asmuo gindamas savo pažeistą dalykinę reputaciją.

¹⁵³ Emberland M. Compensating Companies for Non-pecuniary Damage: Comingersoll S.A. v Portugal and the ambivalent expansion of the ECHR Scope. The British Year Book of International Law. Oxford, 2003. P.414.

IŠVADOS

1. Šiandien juridinis asmuo (įmonė, įstaiga ar organizacija) yra laikomas visaverčiu teisės subjektu, turinčiu teisumą ir veiksnumą. Viena iš teisės saugotinių asmeninių neturtinių juridinio asmens teisių yra teisė į dalykinę reputaciją ir jos apsaugą. Tačiau nėra bendro šios teisės apibrėžimo. Ekonomikoje, vadyboje ir kituose socialiniuose moksluose įmonės dalykinė reputacija yra suvokiama kaip įmonės vertinimas, nusakantis tikėtiną jos elgseną ateityje ir atspindintis šios įmonės patikimumo, palankumo jai ir pripažinimo lygį. Užsienio valstybių ir EŽTT jurisprudencijoje juridinio asmens dalykinė reputacija suvokiama kaip tam tikras nematerialus turtas, turtinis interesas, suteikiantis juridiniam asmeniui vertę ir lemiantis jo verslo sėkmę. Lietuvos teisėje juridinio asmens dalykinė reputacija reiškia gerą asmens vardą, o teismų praktikoje taip pat yra linkstama sieti juridinio asmens dalykinę reputaciją su nematerialiuoju turtu ir ieškovai, norėdami sėkmingai apginti savo dalykinę reputaciją, turi įrodyti realų faktinį jos sumenkėjimą.
2. Lietuvos teisėje galima būtų išskirti tokias juridinio asmens dalykinės reputacijos gynimo procedūras: ikiteisminė pažeistos dalykinės reputacijos gynimo procedūra; bendroji teisminė pažeistos dalykinės reputacijos gynimo procedūra ir specialioji pažeistos dalykinės reputacijos gynimo procedūra. Jų taikymas priklauso, ar yra siekiama apginti dalykinę reputaciją ne teismo keliu, kas yra teisinių santykių subjektai, kokių teisinių santykių pagrindu buvo pažeista dalykinė reputacija.
3. Renkantis bendrąją teisminę pažeistos dalykinės reputacijos gynimo procedūrą, reikia įrodyti keturis juridinius faktus: a) žinių paskleidimo faktą; b) faktą, jog paskleistos žinios yra apie ieškovą; c) faktą, jog paskleistos žinios žemina juridinio asmens dalykinę reputaciją; d) faktą, jog paskleistos žinios neatitinka tikrovės. Sunkiausiai ieškovams sekasi įrodyti faktą, jog paskleistos žinios žemina jų dalykinę reputaciją. Dažniausiai jie remiasi abstrakčiais ir nekonkrečiais teoriniais samprotavimais, kurie nepagrindžia patirtos žalos, neįrodo priežastinio ryšio. Tai galėtų būti viena iš pagrindinių priežasčių, kodėl didžioji dauguma juridinių asmenų bandymų apginti savo dalykinę reputaciją nėra sėkmingi.
4. Derinant juridinio asmens teisę į dalykinės reputacijos apsaugą ir saviraiškos laisvę, reikia atsižvelgti į šiuos kriterijus: ar skleidžiama informacija yra aktuali visuomenei; ar informacija pateikta sąžiningai; ar buvo siekiama kiek įmanoma labiau patikrinti informaciją prieš ją paskelbiant; ar buvo siekiama gauti ieškovo atliepimą, komentarą prieš paskelbiant informaciją ir kt. Į šiuos kriterijus taip pat būtų patartina atsižvelgti siekiant nustatyti ribas tarp viešųjų ir privačiųjų juridinių asmenų dalykinės reputacijos

apsaugos atvejais. Šiuo atveju atsakomybė tenka teismui tinkamai ir objektyviai įvertinti bylos aplinkybes ir pateiktus įrodymus. Abejotina, ar valdžios institucijos, kaip pavyzdžiui, Savivaldybė turi teisę ginti savo dalykinę reputaciją pateikdama ieškinį teismui. Savivaldybė yra valdžios institucija, kuriai natūraliai kyla didelis visuomenės dėmesys. Visuomenė turi poreikį gauti daugiau informacijos apie jos veiklą, todėl ji turi būti atvira visuomenės ir žiniasklaidos kritikai ir žinioms.

5. Egzistuoja įvairūs dalykinės reputacijos gynimo būdai: pripažinti duomenis neatitinkančius tikrovės ir pažeidžiančius ieškovo dalykinę reputaciją; įpareigoti paneigti tikrovės neatitinkančius ir ieškovo dalykinę reputaciją žeminančius duomenis; įpareigoti atsakovą nutraukti veiksmus, kuriais pažeidžiama ieškovo dalykinė reputacija; uždrausti atsakovui atlikti veiksmus, kurie dar nebuvo atlikti, bet kuriuos ruošiamasi atlikti (prevencinis ieškinys); atlyginti turtinę ir neturtinę žalą. Neturtinės žalos atlyginimas yra vienas iš būdų apginti dalykinę reputaciją, tačiau neturtinė žala negali būti paremta hipotetiniais spėjimais apie galimą žalą ateityje ir jeigu ieškovas neturi objektyvių įrodymų, kurie pagrįstų būsima žalą, tuomet siūlytina rinktis kitus ne mažiau efektyvius gynybos būdus.

LITERATŪROS SARAŠAS

Norminiai aktai

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija // <http://www3.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm>.
2. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=107687.
3. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=162435.
4. Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymas // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=383812&p_query=&p_tr2=.
5. Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymas // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=354686&p_query=&p_tr2=.
6. Lietuvos Respublikos reklamos įstatymas // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=377982&p_query=&p_tr2=.
7. 1950 m. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=19841&p_query=&p_tr2=.
8. 1950 m. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, iš dalies pakeista protokolais Nr. 11 ir Nr. 14, su pirmuoju protokolu ir papildomais protokolais Nr. 4, 6, 7, 12 ir 13 // http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/EBDFB6BB-2A0E-48D0-935F-43AFC0A961C7/0/LIT_CONV.pdf.
9. Vokietijos civilinis kodeksas (BGB) // http://www.gesetzeinternet.de/englisch_bgb/englisch_bgb.html#BGBengl_000P843.

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas:

10. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. gegužės 6 d. nutarimas.

Specialioji literatūra

11. Autorių kolektyvas / red. B. A. Garner. Black's Law Dictionary. Ninth edition. 2009.
12. Autorių kolektyvas / atsak. red. A. Kinderys. Tarptautinių žodžių žodynas. Trečiasis pataisytas leidimas. Vilnius: Alma litera, 2004.
13. Autorių kolektyvas / red. V. Pakalniškis, L. V. Papirtis. Civilinė teisė. Bendroji dalis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2007.
14. Cirtautienė S. Šiuolaikinė neturtinės žalos atlyginimo kaip civilinių teisių gynimo būdo koncepcija: daktaro dis. soc. mokslai: teisė (01S)/ MRU.-V., 2007.

15. Emberland M. *The Human Rights of Companies*. Oxford University Press, 2006.
16. Fombrun C. J. *Reputation. Realizing Value from the Corporate Image*. Boston, Massachusetts: Harvard Business School Press, 1996.
17. Kuzavinis K. *Lotynų – lietuvių kalbų žodynas*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 1996.
18. Markauskas L. *Reklamos teisinis reglamentavimas. Mokesčių srautas*: Vilnius, 2008.
19. Mikelėnas V. *Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai*. Justitia: Vilnius, 1995.
20. Mikelėnas V., Bartkus G., Mizaras V. ir kt. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys*. Vilnius: Justitia, 2002.
21. Milo D. *Defamation and Freedom of Speech*. Oxford university press, 2008.
22. Tikniūtė A. *Juridinio asmens ribotos atsakomybės problema: (teisiniai aspektai): daktaro dis. soc. Mokslai: teisė (01 S)/MRU. – V., 2006.*
23. Veličkienė A. T. *Ratio scripta. Lotyniški teisės ir bendrosios kultūros frazeologizmai, apibrėžimai, terminai*. Vilnius: Justitia, 2003.

Moksliniai straipsniai

24. Eccles R. G., Newquist S. C., R. Schatz. *Reputation and Its Risks // Harvard Business Review*. 2007, Nr. 2.
25. Emberland M. *Compensating Companies for Non-pecuniary Damage: Comingersoll S.A. v Portugal and the ambivalent expansion of the ECHR Scope*. *The British Year Book of International Law*. Oxford, 2003.
26. Meškauskaitė L. *Galimybė apginti juridinio asmens reputaciją // Juristas*. 2005, Nr. 11.
27. Mikelėnas V. *Asmens reputacijos gynimas: lyginamoji analizė//Teisė*. 1995, Nr. 29.
28. Smaižienė I., Jucevičius R. *Corporate Reputation: Multidisciplinary Richness and Search for a Relevant Definition // Inžinerinė ekonomika*. 2009, Nr. 2(62).

Kiti šaltiniai

29. A. Gintautė. *Reputacija praverčia, bet pardavimų negarantuoja // http://vz.lt/2/straipsnis/2010/03/07/Reputacija_pravercia_bet_pardavimu_negarantuoja2*;

Teismų praktika

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutarimas ir nutartys:

30. Lietuvos Aukščiausiojo teismo Senato 1998 m. gegužės 15 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 7, 71 straipsnių ir Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo taikymo teismų praktikoje nagrinėjant garbės ir orumo gynimo civilines bylas“
31. LAT CBS teisėjų kolegijos 2000 m. lapkričio 29 d. nutartis c.b. Vilniaus krepšinio klubas "Rytas" v. UAB "Veidas" ir kt., bylos Nr. 3K-3-1286/2000.
32. LAT CBS teisėjų kolegijos 2001 m. gegužės 9 d. nutartis c.b. UAB "Respublikos leidiniai" v. UAB "Klevo lapas", bylos Nr. 3K-3-556/2001.
33. LAT CBS teisėjų kolegijos 2003 m. lapkričio 12 d. nutartis c.b. UAB "Rožių alėja" v. UAB "Respublikos leidiniai", bylos Nr. 3K-3-1077/2003.
34. LAT CBS teisėjų kolegijos 2004 m. kovo 8 d. nutartis c.b. UAB „Vegoplastas“ v. R.D. II „Kerputis“, bylos Nr. 3K-3-166/2004.
35. LAT CBS teisėjų kolegijos 2004 m. lapkričio 24 d. nutartis c.b. UAB „Naujasis aitvaras“ v. Valerijus Saveljevas, bylos Nr. 3K-3-630/2004.
36. LAT CBS teisėjų kolegijos 2005 m. spalio 12 d. nutartis c.b. G.N. II „Namija“ v. UAB „Nameja“, S.P. ir kt., bylos Nr. 3K-3-472/2005.
37. LAT CBS teisėjų kolegijos 2005 m. lapkričio 7 d. nutartis c.b. LNVA „Linava“ v. UAB „Spaudos elementai“, bylos Nr. 3K-3-541/2005.
38. LAT CBS teisėjų kolegijos 2006 m. kovo 6 d. nutartis c.b. UAB „Simon Louwerse International Transport“ v. UAB „Dinaka“, bylos Nr. 3K-3-169/2006.
39. LAT CBS teisėjų kolegijos 2006 m. gruodžio 20 d. nutartis c.b. UAB „Šilutės komunalininkas“ v. P. S. II „Uola“, bylos Nr. 3K-3-667/2006.
40. LAT CBS teisėjų kolegijos 2008 m. kovo 17 d. nutartis c.b. UAB „Verslo žinios“ v. UAB „Vakaro žinios“, bylos Nr. 3K-3-165/2008.
41. LAT CBS teisėjų kolegijos 2009 m. kovo 3 d. nutartis c.b. UAB „Birių krovinių terminalas“ v. UAB „Ekstra“ žurnalas, bylos Nr. 3K-3-100/2009.
42. LAT CBS teisėjų kolegijos 2010 m. lapkričio 9 d. nutartis c.b. UAB „Neo Group“ v. S.G., bylos Nr. 3K-3-441/2010.

Apeliacinio teismo nutartys

43. Apt 2004 m. gegužės 11 d. nutartis byloje Nr. 2A-192/2004.

44. Apt 2007 m. kovo 13 d. nutartis byloje Nr. 2A-85/2007.
45. Apt 2007 m. rugsėjo 3 d. nutartis byloje Nr. 2A-368/2007.
46. Apt 2008 m. rugsėjo 18 d. nutartis byloje Nr. 2-654/2008.

Vilniaus apygardos teismo nutartys

47. Vilniaus apygardos teismo 2008 m. rugsėjo 15 d. nutartis byloje Nr. 2A-773-492/2008.
48. Vilniaus apygardos teismo 2008 m. gruodžio 31 d. nutartis byloje Nr. 2A-1120-302/2008.
49. Vilniaus apygardos teismo 2009 m. balandžio 7 d. nutartis byloje Nr. 2A-388-567/2009.
50. Vilniaus apygardos teismo 2009 m. gruodžio 15 d. nutartis byloje Nr. 2A-1065-516/2009.
51. Vilniaus apygardos teismo 2010 m. lapkričio 3 d. nutartis byloje Nr. 2A-971-302/2010.

Europos Žmogaus Teisių Teismo praktika

52. Iatridis v. Greece (GC), no. 31107/96, judgment of 25 March 1999.
53. Steel and Morris v. The United Kingdom, no. 68416/01, judgment of 15 February 2005.

Didžiosios Britanijos teismų praktika

54. McDonald's Corporation v. Steel and Morris High Court Decision EWHC QB 366.
55. Reynolds v. Times Newspapers Ltd and Others Opinions of the Lords of Appeal [1999] UKHL 45.
56. Jameel and others v. Wall Street Journal Europe Sprl. Opinions of the Lords of Appeal [2006] UKHL 44.

JAV teismų praktika

57. U.S. Supreme Court Metropolitan Bank v. St. Louis Dispatch Co., 149 U.S. 436 (1893).
58. U.S. Supreme Court New York Times Co. V. Sullivan, 376 U.S. 254 (1964).

SANTRAUKA

Narijauskaitė M. Juridinio asmens dalykinės reputacijos apsauga / Civilinės teisės magistro baigiamasis darbas. Vadovas Doc. Dr. R. Birštonas – Vilnius, Mykolo Romerio universitetas, Teisės fakultetas, 2011. – 57 p.

Pagrindinės sąvokos: *juridinio asmens dalykinė reputacija, juridinio asmens dalykinės reputacijos apsauga, juridinio asmens dalykinės reputacijos apibrėžimas, gynimo procedūra, gynimo būdai, saviraiškos laisvė, viešieji juridiniai asmenys, ad hoc viešieji juridiniai asmenys, neturtinės žalos kompensavimas.*

Šiame darbe atskleistas juridinio asmens dalykinės reputacijos apsaugos reglamentavimas, praktinis įgyvendinimas bei pagrindinės jo problemos.

Pirmojoje darbo dalyje buvo siekiama atskleisti juridinio asmens dalykinės reputacijos sąvoką, analizuojant ne tik teisės, bet ir kitų socialinių mokslų kontekste. Buvo prieita prie išvados, kad Lietuvos teisėje juridinio asmens dalykinė reputacija yra siejama su nematerialiuoju turtu ir ieškovai, norėdami sėkmingai apginti savo dalykinę reputaciją, turi įrodyti realų faktinį jos sumenkėjimą.

Antroji darbo dalis buvo skirta išanalizuoti visas galimas dalykinės reputacijos gynimo procedūras ir būdus. Jų yra įvairių, todėl juridiniai asmenys gali pasirinkti jiems priimtinausią ir efektyviausią gynybos būdą.

Trečiojoje dalyje buvo nagrinėjamas juridinio asmens dalykinės reputacijos ir saviraiškos laisvės santykis. Buvo siekiama atskleisti problemas ir galimus sprendimus ieškant šių vertybių balanso. Ketvirtoji dalis skirta išanalizuoti neturtinės žalos kompensavimo galimybę pažeidus juridinio asmens dalykinę reputaciją ir kylančias problemas.

Šiame darbe buvo analizuojamas juridinio asmens dalykinės reputacijos ir teisės į jos apsaugą reglamentavimas ir detalai nagrinėjamas praktinis įgyvendinimas.

SUMMARY

Narijauskaitė M. Protection of Corporate Reputation / Master's thesis in civil law. Supervisory Doc. Dr. R. Birštonas – Vilnius, Mykolas Romeris University, Faculty of Law, 2011. – 57 p.

Keywords: *corporate reputation, protection of corporate reputation, definition of corporate reputation, defence procedure, defence ways, freedom of self-expression, public corporations, ad hoc public corporations, compensation of non-pecuniary damage.*

This paper analyses protection of corporate reputation and its regulation, practical implementation and the main problems.

In the first part it is discussed the concept of corporate reputation in law as well as other social sciences. The conclusion is that corporate reputation is an intangible property and if the claimants want to succeed in defending their corporate reputation, the real factual harm must be proven.

In the second part it is analysed all the possible procedures and ways to defend corporate reputation. There are various possibilities to protect corporate reputation and legal entities may choose the most reasonable and effective one.

In the third part it was discussed the relation between corporate reputation and freedom of self-expression. The aim was to reveal problems and possible solutions to find the balance between them.

In the last part it was analysed possibilities to compensate non-pecuniary damages when corporate reputation is damaged. It was also revealed the main problems.

This paper thoroughly analysed regulation of protection of corporate reputation as well as implementation in practise.

2011-04-21

Milda Narijauskaitė